

FORMY POMOCY OSOBOM SKAZANYM, OPUSZCZAJĄCYM JEDNOSTKI PENITENCJARNE

Formy pomocy osobom skazanym, opuszczającym jednostki penitencjarne.

Publikacja Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie
ul. Piastowska 32, 30-070 Kraków
www.rops.krakow.pl

Opracowanie:

mjr Grzegorz Futyma - Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie
Krzysztof Jasiński - Zastępca Kuratora Okręgowego Sąd Okręgowy w Nowym Sączu
Agnieszka Szeliga-Żywioł - Małopolskie Stowarzyszenie Probacja
dr Katarzyna Gucwa-Porębska - Instytut Spraw Społecznych UP w Krakowie
Małgorzata Cwener - Pracownia Psychoedukacji SUSTINE

Redakcja:

Anna Boduch - Syc

Projekt okładki i skład:

BEZobaw Agencja Reklamowa
ul. Powstańców 25A, 31-422 Kraków
www.bezobaw.pl

Druk:

DRUKARNIA PAPIILLON Rafał Krasny
ul. Obrońców Modlina 9, 30-733 Kraków
tel.: +48 12 307 75 00
e-mail: biuro@drukarniapapillon.pl
www.drukarniapapillon.pl

ISBN 978-83-60242-97-1

Nakład: 500 egz.

Kraków 2018

**FORMY POMOCY OSOBOM SKAZANYM,
OPUSZCZAJĄCYM JEDNOSTKI PENITENCJARNE**

POMOC OSOBOM OSADZONYM, ZWALNIANYM Z JEDNOSTEK PENITENCJARNYCH, ŚWIADCZONA PRZEZ SŁUŻBĘ WIĘZIENNĄ	4
1. Przygotowanie osadzonych do opuszczenia jednostki penitencjarnej i procedury związane ze zwolnieniem..	5
2. Działania podejmowane przed zwolnieniem skazanego z zakładu karnego.....	6
3. Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Fundusz Sprawiedliwości	7
WIĘZIENIE I CO DALEJ...	10
1. Jeszcze w izolacji.....	11
2. Pomoc osadzonym, zwalnianym i ich bliskim a przepisy prawa.....	11
3. Pomoc osadzonym, zwalnianym i ich bliskim w praktyce.....	14
4. Do kogo najpierw zwrócić się z prośbą o pomoc	14
5. Centrum Pomocy Postpenitencjarnej w Nowym Sączu.....	16
6. Portal Pomocy Postpenitencjarnej	17
ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH WE WSPIERANIU OSÓB ODBYWAJĄCYCH KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI NA PRZYKŁADZIE DZIAŁAŃ MAŁOPOLSKIEGO STOWARZYSZENIA PROBACJA	18
1. Centrum Integracji Pro Domo - czyli Dom Pomocy Postpenitencjarnej	19
2. Inne działania realizowane przez Małopolskie Stowarzyszenie PROBACJA.....	21
FORMY WSPARCIA W ZAKRESIE AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ OSÓB OPUSZCZAJĄCYCH JEDNOSTKI PENITENCJARNE	25
1. Pomoc społeczna.....	27
2. Dom pomocy społecznej jako środowisko życia osób opuszczających jednostki penitencjarne	28
3. Mieszkanie komunalne z zasobów gminy	29
4. Wsparcie z urzędu pracy	30
5. Zatrudnienie socjalne	31
6. Aktywizacja społeczna i zawodowa.....	32
NIE MÓW DUŻO, POWIEDZ WIELE	34
BIBLIOGRAFIA	42
WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH	42
INFORMACJE TELEADRESOWE WAŻNYCH INSTYTUCJI Z TERENU MAŁOPOLSKI	43

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie realizując w Małopolsce zadania z zakresu polityki społecznej inicjuje, koordynuje i upowszechnia informacje o działaniach na rzecz różnych grup osób, potencjalnie zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Jedną z takich grup są osoby osadzone w zakładach karnych. Wielu skazanych boryka się bowiem z trudną sytuacją bytową, czy to z powodu deficytów zdrowotnych, czy braku odpowiedniego wykształcenia, czy też nieumiejętności funkcjonowania w życiu społecznym. Osoby takie, w obliczu powrotu na wolność, nie otrzymawszy stosownej pomocy, szczególnie po długim okresie izolacji więziennej, mogą mieć trudności z przystosowaniem się do panujących aktualnie warunków społeczno-gospodarczych i oczekiwać jakie stawia przed nimi obecna rzeczywistość.

Dlatego też właściwie sprofilowana i kompleksowa pomoc osobom skazanym, zwalnianym z zakładów karnych i ich rodzinom, stanowi niezmiernie ważną rolę w systemie polityki społecznej, w kontekście bezpieczeństwa społecznego. Przyczynić się może bowiem do zapobieżenia ponownemu wejściu w konflikt z prawem.

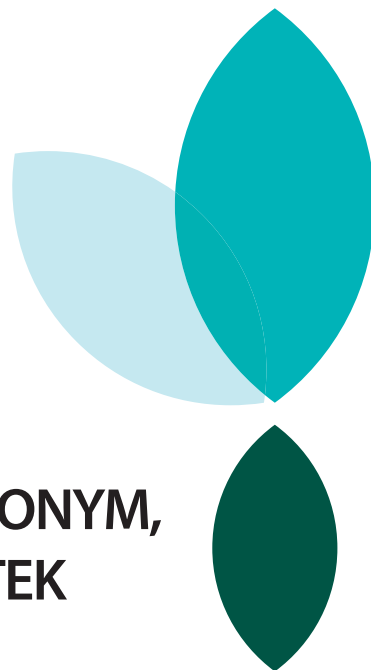
Oddając w Państwa ręce niniejszą publikację, wychodzimy naprzeciw zapotrzebowaniu na zebranie w jednym wydawnictwie informacji na temat dostępnych form pomocy postpenitencjarnej, rozproszonych często wśród różnych instytucji i organizacji. Przygotowane wydawnictwo stanowi zbiór artykułów, których celem było w sposób pełny i wyczerpujący zaprezentowanie wachlarza potencjalnych i rzeczywistych, przez co faktycznie dostępnych form pomocy na jakie mogą liczyć osoby zwalniane z zakładów karnych. Do współpracy w przygotowaniu niniejszej publikacji zaprosiliśmy praktyków, którzy na co dzień, czy to poprzez działalność zawodową, czy też naukową pracują z osobami przebywającymi w jednostkach penitencjarnych.

Wydawnictwo skierowane jest do osób skazanych, opuszczających zakłady karne i ich rodzin, jak również do pracowników tworzących system pomocy postpenitencjarnej, zatrudnionych m.in. w Ośrodkach Pomocy Społecznej, Ośrodkach Interwencji Kryzysowej, Powiatowych Centrach Pomocy Rodzinie oraz pracowników Służby Więziennej, czy kuratorów sądowych, a także innych osób pracujących na rzecz skazanych, opuszczających zakłady karne i ich rodzin.

Poza przeglądem zróżnicowanych form pomocy finansowej, czy w zakresie aktywizacji zawodowej, na szczególną uwagę zasługuje wpływ, jaki na sukces procesu readaptacji społecznej osób skazanych mają dobre relacje rodzinne i właściwe umiejętności komunikacyjne. Doceniając znaczenie tego obszaru tematycznego w niniejszej publikacji znalazło się również miejsce na artykuł odnoszący się właśnie do tych zagadnień.

Oddając w Państwa ręce niniejsze wydawnictwo mamy nadzieję, że odnajdziecie w nim treści warte zapamiętania i wykorzystania.

POMOC OSOBOM OSADZONYM, ZWALNIANYM Z JEDNOSTEK PENITENCJARNYCH, ŚWIADCZONA PRZEZ SŁUŻBĘ WIĘZIENNĄ

mjr Grzegorz Futyma
Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie

Absolwent Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wydziału Pedagogiki i Psychologii, wieloletni wychowawca działu penitencjarnego Aresztu Śledczego w Krakowie oraz Aresztu Śledczego w Krakowie-Podgórzu, aktualnie specjalista ds. penitencjarnych Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie.

1. Przygotowanie osadzonych do opuszczenia jednostki penitencjarnej i procedury związane ze zwolnieniem

Pomoc postpenitencjarna, czyli pomoc dotycząca okresu po odbyciu kary pozbawienia wolności - rozpoczyna się już na początku pobytu osadzonego w izolacji penitencjarnej. Wówczas funkcjonariusze działu penitencjarnego dokonują diagnozy potrzeb i deficytów więźnia rozpoczynającego odbywanie kary pozbawienia wolności, która pozwoli na opracowanie zindywidualizowanych oddziaływań zaradczych. Ich oczekiwanym skutkiem jest społeczna reintegracja osoby, mającej za sobą pobyt w zakładzie karnym. Żeby taka reintegracja mogła nastąpić, należy z jednej strony skutecznie przeprowadzić oddziaływania kształtujące prospołeczne postawy skazanego, a z drugiej strony właściwie przygotować go do realiów życia społecznego, udzielając odpowiedniego wsparcia.

Należy uświadomić sobie, że dla części osób opuszczających jednostki penitencjarne powrót do społeczeństwa niesie ze sobą tak wiele problemów i niewiadomych, że staje się wiele trudniejszy, niż sam pobyt w więzieniu. Niejednokrotnie zwalniani wracają do zgoła innej rzeczywistości, niż ta zapamiętana sprzed pobytu w izolacji penitencjarnej. Ma to związek z dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością społeczną, kształtowaniem się nowych stylów życia, form komunikacji oraz rozwojem nowoczesnych technologii. Na te globalne zjawiska społeczne nakładają się zmiany w sytuacji osobistej i rodzinnej byłego więźnia, których finalnym efektem staje się poczucie wyobcowania, bezradności i marginalizacji.

Idea pomocy postpenitencjarnej jawi się zatem jako rozłożony w czasie proces gruntownego przygotowania osadzonego do zetknięcia się z określoną rzeczywistością społeczną oraz wyposażenia go w umiejętności poruszania się w tej rzeczywistości w sposób nie naruszający obowiązującego porządku prawnego.

Pomoc postpenitencjarna w tym rozumieniu realizowana jest w trakcie pobytu osadzonego w izolacji penitencjarnej.

Głównym „panaceum” na udaną readaptację w warunkach izolacji jest rozpoznanie i ustalenie przyczyn, jakie doprowadziły osadzonego do konfliktu z prawem i podjęcie stosownych działań - korygujących postawy i wyrównujących deficyty skazanych.

Służą temu realizowane w jednostkach penitencjarnych:

- programy resocjalizacji sprzyjające przygotowaniu do readaptacji społecznej skierowane do grup skazanych, wyodrębnionych ze względu na wspólne potrzeby,
- realizowane oddziaływania terapeutyczne,
- system kształcenia zawodowego i nauczania skazanych,
- aktywizacja przez różne formy zatrudnienia,
- relacje z bliskimi (rodziną)
- kontakty z instytucjami zewnętrznymi, wspierającymi readaptację skazanych (np. związki wyznaniowe).

Zmiana postaw osadzonych przynosi pozytywne efekty nie tylko samym osadzonym, ale również ich rodzinom i środowisku, do którego wracają po odbyciu kary pozbawienia wolności. Nie możemy zapominać jednocześnie, że w realizację zadań związanych ze wsparciem readaptacyjnym w prewencji wykluczenia zaangażowane są również inne podmioty: kuratorzy sądowi, urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej i inne jednostki samorządowe, instytucje i organizacje pozarządowe.

2. Działania podejmowane przed zwolnieniem skazanego z zakładu karnego

Okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary stanowi, w miarę potrzeby, czas niezbędny na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu, zwłaszcza dla nawiązania kontaktu z kuratorem sądowym lub stowarzyszeniami, fundacjami, organizacjami oraz instytucjami, których celem jest pomoc w społecznej readaptacji skazanych, a także z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz osobami godnymi zaufania. Okres ten ustala, za zgodą skazanego, komisja penitencjarna. Może go również wyznaczyć sąd penitencjarny w postanowieniu o udzieleniu lub odmowie warunkowego zwolnienia, jeżeli uzna to za niezbędne (art. 164 § 1 i 2 Kodeksu karnego wykonawczego).

W tym czasie skazany powinien, w miarę możliwości, odbywać karę we właściwym zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. Można mu także zezwolić na opuszczenie zakładu karnego, łącznie na czas do 14 dni, na przykład w celu podejmowania starań o uzyskanie po zwolnieniu odpowiednich możliwości zamieszkania i pracy (art. 165 § 1 i 2 Kodeksu karnego wykonawczego). Na opuszczenie zakładu można zezwolić skazanemu, którego postawa w czasie odbywania kary uzasadnia przypuszczenie, że poza zakładem karnym będzie przestrzegał porządku prawnego. Zezwolenia udziela dyrektor zakładu karnego. Jeżeli skazany nie posiada dokumentu tożsamości, administracja zakładu karnego podejmuje czynności niezbędne do otrzymania przez niego takiego dokumentu. Skazany ma obowiązek współdziałania w tym zakresie.

Skazany opuszczający zakład karny na prawo ubiegać się o pomoc materialną.

Zwalnianemu z zakładu karnego lub aresztu śledczego, który nie dysponuje wystarczającymi środkami własnymi i nie ma zapewnionych na wolności dostatecznych środków utrzymania, dyrektor zakładu karnego może udzielić pomocy pieniężnej w chwili zwolnienia w wysokości do 1/3 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników lub jej odpowiedni ekwiwalent (art. 166 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego).

3. Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Fundusz Sprawiedliwości

W celu realizacji zadań w ramach pomocy postpenitencjarnej utworzono Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Fundusz Sprawiedliwości. Zasady korzystania z Funduszu zawiera rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 września 2017 r., w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości. Środki Funduszu przeznacza się na udzielanie pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, świadkom oraz osobom im najbliższym, a także osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin. Pomocy udziela się na wniosek lub z urzędu. Z wnioskiem o udzielenie pomocy mogą wystąpić osadzeni, prokurator, obrońca, pełnomocnik albo przedstawiciel skazanego. Wniosek wymaga stosownego uzasadnienia trudnej sytuacji życiowej. Osoby zwolnione z zakładów karnych lub aresztów śledczych przedstawiają także dokument zwolnienia. **Osoby pozbawione wolności, przed zwolnieniem z zakładów karnych i aresztów śledczych składają wniosek do właściwego dyrektora jednostki. Zwalniani z zakładów karnych i ich rodziny, pokrzywdzeni przestępstwem i ich rodziny oraz rodziny osób pozbawionych wolności - do zawodowego kuratora sądowego.**

Wniosek powinien zawierać uzasadnienie wskazujące, jakiej pomocy oczekuje osoba go składająca. Należy także załączyć dokumenty potwierdzające okoliczności w nim wskazane. Osoby zwolnione z zakładu karnego powinny przedstawić także dokument zwolnienia. Jeżeli wniosek nie spełnia tych warunków, w szczególności jeżeli nie jest wystarczająco uzasadniony, wnioskodawca może zostać wezwany do jego uzupełnienia. Do czasu uzupełnienia wniosku nie będzie rozpatrywany.

Zgodnie z § 39. ust. 1. Rozporządzenia występując o pomoc postpenitencjarną skazany może ubiegać się przede wszystkim o:

1. pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych;
2. okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię cieplną, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;
3. organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;
4. organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;

5. organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;
6. zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej;
7. pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;
8. pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie;
9. pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy;
10. pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;
11. pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;
12. promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych;
13. pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie:
 - a) żywności lub bonów żywnościowych,
 - b) odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych,
 - c) biletów komunikacji publicznej,
 - d) leków, środków opatrunkowych i sanitarnych,
 - e) wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
 - f) pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych,
 - g) niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych,

h) materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek;

14. udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.

Pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości udziela się osobom **objętym okresem przygotowania** do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 ustawy, odpowiednio do zdiagnozowanych potrzeb związanych z przygotowaniem do readaptacji społecznej skazanego.

Formę pomocy, czas trwania świadczenia oraz warunki jej stosowania na rzecz skazanego ustala się w programie wolnościowym realizowanym w okresie, o którym mowa w art. 164 kodeksu karnego wykonawczego. Ustalone świadczenia mogą być stosowane na rzecz uprawnionego skazanego w formie indywidualnej lub grupowej.

Pomoc, o której mowa w **§ 39 ust. 1 pkt 3-6 i 9**, może być udzielana osobom **nieobjętym** okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 ustawy.

Osobom zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych, a także ich rodzinom pomocy z Funduszu udziela się na czas niezbędny, do czasu otrzymania pomocy na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, nie dłużej jednak niż przez 3 miesiące od dnia zwolnienia, chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 6 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy. Podobny tryb został określony w stosunku do pomocy rodzinom osób pozbawionych wolności - na okres nie dłuższy niż przez 3 miesiące (wyjątkowo do 6 miesięcy) od dnia osadzenia członka rodziny w zakładzie karnym lub areszcie śledczym (§ 41 ust. 2 i 3 rozporządzenia).

Szerszych informacji związanych z pomocą postpenitencjarną realizowaną na rzecz osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych można uzyskać u wychowawcy ds. pomocy postpenitencjarnej w areszcie śledczym/zakładzie karnym.

WIĘZIENIE I CO DALEJ...

Krzysztof Jasiński

Zastępca Kuratora Okręgowego Sąd Okręgowy w Nowym Sączu
Centrum Pomocy Postpenitencjarnej w Nowym Sączu

Zastępca Kuratora Okręgowego w Nowym Sączu, członek Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu, członek Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego, członek Zarządu Krakowskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych. Współtwórca i jeden z koordynatorów Centrum Pomocy Postpenitencjarnej w Nowym Sączu, pomysłodawca, współtwórca portalu pomocy postpenitencjarnej www.codalej.info. Posiada wieloletnie doświadczenia w pracy resocjalizacyjnej, w służbie kuratorskiej i z osadzonymi przygotowywanymi do zwolnienia z zakładu karnego. Autor publikacji poświęconych pomocy postpenitencjarnej i readaptacji społecznej.

System sprawiedliwości w Polsce, oprócz ścigania sprawców, samego orzecznictwa i wykonania orzeczeń sądowych, dostrzega potrzeby osób pokrzywdzonych przestępstwami poszkodowanych, ale przewiduje również wsparcie w pierwszym okresie wolnościowym dla osób opuszczających zakłady karne, areszty śledcze i ich bliskich.

1. Jeszcze w izolacji

Pomoc byłym osadzonymi i ich rodzinom jest zatem bardzo ważną składową systemu przeciwdziałania przestępczości i polityki społecznej, ale jest również ważna dla adresatów tej pomocy. Rzadko bywa tak, że izolacja penitencjarna pozostaje bez wpływu na sytuację bytową skazanego oraz jego rodziny. **Pobyt w zakładzie karnym, choć nie jest na ogół dobrowolny, nie musi być czasem całkowicie zmarnowanym.** Obecne realia prawno-penitencjarne, sprzyjają osadzonym, którzy w trakcie odbywania kary chcą pracować, dokształcać się, realizować zajęcia terapeutyczne czy profilaktyczne, spotykać ze specjalistami mogącymi pomóc bądź doradzić. Często, jest to tylko kwestia chęci i odpowiedniej motywacji samego osadzonego. **W zakładach karnych, osadzeni mają możliwość odbywania kary w systemie programowanego oddziaływania, co zarówno ich samych, jak i kadrę penitencjarną, obliuguje do współpracy w zakresie skutecznej readaptacji.** Paradoksalnie, **przygotowanie do zwolnienia z zakładu karnego zaczyna się w chwili, kiedy za skazanym po raz pierwszy zamyka się brama więzienna.** Warto więc ten czas wykorzystać w sposób najbardziej efektywny. Współpraca z administracją zakładu, kuratorem „penitencjarnym”, czy przedstawicielami organizacji pozarządowych jest dobrowolna, ale konieczna, aby osadzony wyniósł z pobytu w izolacji korzyści dla siebie¹. Dobra współpraca z administracją zakładu i praca nad samym sobą, nie pozostają również bez znaczenia dla potencjalnego uzyskania warunkowego przedterminowego zwolnienia, czy innych ulg. Doświadczenie zawodowe autora podpowiada, że **osoby pracujące intensywnie nad własną zmianą w trakcie odbywania kary, częściej uzyskują pewne przywileje, niż osoby odbywające karę w sposób bierny.**

2. Pomoc osadzonym, zwalnianym i ich bliskim a przepisy prawa

Pierwszą i podstawową wiedzą, jaką powinien posiadać osadzony, kończący odbywanie kary pozbawienia wolności jest garść informacji o Funduszu Sprawiedliwości (Dawniej Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej). Jest to fundusz celowy, którego dysponentem jest Ministerstwo Sprawiedliwości, które to z kolei może w ramach tych środków powierzyć zadania na rzecz pomocy byłym więźniom i ich bliskim np. organizacjom pozarządowym - fundacjom i stowarzyszeniom. Z tych samych środków korzystają zespoły kuratorskie. Szczegółowo działalność Funduszu reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017r. (Dz.U. 2017 poz. 1760).

¹ W przepisach prawa, w chwili obecnej nie funkcjonuje pojęcie „kurator penitencjarny”. Na potrzeby artykułu, nazywamy w ten sposób kuratorów, którzy realizują swoje zadania na terenie jednostek penitencjarnych, współpracując z kadrą zakładu i samym osadzonym, celem ułatwienia mu powrotu do społeczeństwa po zwolnieniu;

W myśl przepisów rozporządzenia, **pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym udziela się w szczególności przez:**

- pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych; okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny; organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;
- organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne;
- zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których wcześniej mowa; pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;
- pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy;
- pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy;
- pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe;
- pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach;
- pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie: żywności lub bonów żywnościowych, odzieży, bielizny, obuwi, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych, biletów komunikacji publicznej, leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych, pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych, niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych, materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek; udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.²

Należy jednak pamiętać o tym, że jest to wachlarz możliwości wydatkowania środków z Funduszu, a nie oferta konkretnej organizacji. W praktyce, nie ma chyba w Polsce organizacji, która oferowałaby jednocześnie każdy z powyższych rodzajów wsparcia. Nie należy zatem spodziewać się, że taką właśnie kompleksową pomoc otrzymamy od kuratora zawodowego albo

² § 39. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości;

w punkcie konsultacyjnym dla byłych więźniów. Podobnie, nie należy też w sposób dosłowny interpretować art. 166 § 3 kkw, który mówi, że w chwili zwolnienia skazanemu można udzielić zapomogi w wysokości do 1/3 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia³. **Jest to przepis regulujący maksymalną wartość zapomogi, która prawie nigdy nie występuje w praktyce.**

Należy również wiedzieć, że **okres w którym udziela się pomocy postpenitencjarnej, to zasadniczo nie dłużej niż 3 miesiące od dnia zwolnienia.**

W szczególnych okolicznościach, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy, kurator będzie mógł przyznać zapomogę do 6 miesięcy od zwolnienia⁴. Warto też pamiętać, że identyczne ramy czasowe dotyczą pomocy udzielanej w organizacjach pozarządowych - Fundacjach i Stowarzyszeniach.

Skazani powinni również pamiętać, że **z zapomogi z Funduszu mogą na analogicznych zasadach, korzystać osoby im najbliższe** (rodzina, małżonka/małżonek, partner/partnerka wspólnie z nim zamieszkujący) - również w okresie 3 (oraz wyjątkowo 6) miesięcy po zwolnieniu ale co ważne, **również w okresie do 3 (i wyjątkowo 6) miesięcy od osadzenia skazanego w zakładzie karnym**. Nie wszyscy osadzeni o tym wiedzą, a przecież w pierwszym okresie izolacji penitencjarnej, ich bliscy również mogą borykać się z trudnościami związanymi z pogorszeniem sytuacji materialnej. Zwłaszcza, kiedy osoba osadzona pracowała i utrzymywała rodzinę. Jedyną **grupą osadzonych, którzy nie mogą korzystać z Funduszu, są skazani na zastępczą karę pozbawienia wolności za nieuiszczoną grzywnę.**

Trzeba też pamiętać, że **osoby nieobjęte tzw. przygotowaniem do zwolnienia z zakładu karnego o którym mowa w art. 164 § 1 kkw mogą korzystać z ograniczonego wachlarza pomocy, a więc tylko z:** finansowania poradnictwa prawnego czy doradztwa zawodowego; finansowania szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje; finansowania programów podnoszących kompetencje społeczne, szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe; oraz pokrywania kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego czy innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy. Aby skorzystać np. z pomocy mieszkaniowej po zwolnieniu, dofinansowania do leczenia czy np. transportu specjalnego lub innych niewymienionych w tym akapicie form pomocy, skazany musi być uprzednio objęty działaniami o których mowa w art. 164 § 1 kkw. Wynika to wprost z przepisów Rozporządzenia⁵.

Rzecz jasna, zupełnie innymi prawidłami, przepisami i ograniczeniami formalnymi związani są pracownicy socjalni z Ośrodków Pomocy Społecznej. Oni udzielają wsparcia niezależnie od pomocy świadczonej ze środków Funduszu Sprawiedliwości. Jedną z ważniejszych różnic w tym przypadku, to kryterium dochodowe osoby ubiegającej się o pomoc. Więcej o zasadach i miejscach świadczenia pomocy społecznej można znaleźć na stronie www.empatia.mpips.gov.pl

³ art. 166 § 3 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. 1997 Nr 90 poz. 557;

⁴ § 41. 2. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości;

⁵ Tamże § 41.3;

⁶ Tamże § 41.5, § 42.7;

lub w najbliższym Ośrodku Pomocy Społecznej. Warto również o spotkanie z pracownikiem socjalnym zapytać wychowawcę lub kuratora. Pracownicy socjalni są ważnym ogniwem systemu readaptacji. W wielu przypadkach odwiedzają osadzonych w zakładach karnych/aresztach śledczych i jeszcze w trakcie odbywania kary, udzielają bezpłatnych porad. W niektórych krajach - jak np. Słowacja - pracownicy socjalni są zatrudnieni w samych jednostkach penitencjarnych. Jest to w ocenie autora rozwiązanie modelowe.

3. Pomoc osadzonym, zwalnianym i ich bliskim w praktyce

W praktyce, **osoba zwalniana z zakładu karnego, czy aresztu śledczego musi wykazać się cierpliwością i determinacją**. Nie znaczy to, że nie warto szukać pomocy i o nią prosić. Wręcz przeciwnie. Jest wiele możliwości i miejsc, gdzie pomaga się skazanym i ich bliskim. Świadczenie skutecznego wsparcia byłym więźniom i ich rodzinom leży resztą w interesie zarówno ich samych, jak też wszystkich uczestników ładu społecznego. Celem nadrzędnym jest przecież, aby zwalniany człowiek, nie popełnił ponownie przestępstwa.

W pierwszej kolejności to on poniesie za nie odpowiedzialność karną, ale należy pamiętać, że koszty społeczne związane ze zjawiskiem recydywy, to nie tylko koszty postępowań karnych wobec powracającego na drogę przestępczą człowieka, ale również: koszty leczenia i wsparcia pokrzywdzonych, pozasądowe koszty proceduralne, utrzymanie służb porządkowych, probacyjnych i penitencjarnych, materialne straty w mieniu publicznym oraz wreszcie utrzymanie samego osadzonego w jednostce penitencjarnej, które w roku 2017 wynosiło 3 433,17 zł miesięcznie/os. W 2017r. utrzymanie całej populacji więziennej kosztowało aż 3 040 707,00 zł.

Ważnym czynnikiem jest zatem dotarcie do właściwej informacji o miejscu, sposobie i zakresie możliwej do uzyskania pomocy. Służą z pomocą różne poradniki (jak ta publikacja), ale są również dedykowane temu strony internetowe, jak Portal Pomocy Postpenitencjarnej www.codalej.info, o którym mowa będzie niżej. Nie należy się zrażać niepowodzeniami, np. gdy w jakiejś instytucji spotka się skazany z odmową pomocy, bądź nieadekwatną do potrzeb formą wsparcia. Inna sprawa, że zawsze warto brać sprawy w swoje ręce. Przy obecnie panującej na rynku pracy sytuacji, znalezienie zatrudnienia nie stanowi już dużego problemu, jak to miało miejsce jeszcze kilka lat temu, a pomoc postpenitencjarna winna być traktowana jako wsparcie doraźne. Istotne jest również zadbanie o dobre relacje z rodziną, jeszcze w trakcie odbywania kary. Lepiej korzystać z pomocy bliskich, niż obcych osób.

4. Do kogo najpierw zwrócić się z prośbą o pomoc

Pierwszym specjalistą zajmującym się pomocą postpenitencjarną i przygotowaniem do życia po zwolnieniu, z którym osadzony ma kontakt, jest **wychowawca ds. pomocy postpenitencjar-**

nej. Warto poprosić o spotkanie z nim w sytuacji, kiedy cokolwiek związanego z powrotem na wolność budzi lęk lub niepokój. Wychowawca ten, nie tylko może pomóc w uzyskaniu pomocy materialnej i rzeczowej w dniu zwolnienia, ale również pomoże skontaktować się z odpowiednimi specjalistami z zewnątrz: zaaranżuje spotkanie z kuratorem „penitencjarnym”, doradcą zawodowym, czy pracownikiem socjalnym. Wychowawca ds. pomocy postpenitencjarnej często ściśle współpracuje również z kuratorem sądowym, który w niektórych jednostkach penitencjarnych pełni regularny dyżur. Współpraca z wychowawcą ds. pomocy postpenitencjarnej jest zatem bardzo ważnym elementem przygotowania do zwolnienia oraz korzystania z dalszej pomocy postpenitencjarnej.

Osobą, która może udzielać pomocy postpenitencjarnej jest również **zawodowy kurator dla dorosłych**. Kuratorzy sądowi funkcjonują w strukturach sądów powszechnych w ramach zespołów kuratorskich (w sądach rejonowych), a w przypadku ubiegania się o zapomogę z Funduszu Sprawiedliwości (Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej) należy zgłosić się do dowolnego kuratora zawodowego dla dorosłych, w sądzie właściwym (przeważnie najbliższym) dla aktualnego miejsca pobytu. Na spotkanie z kuratorem należy zabrać ze sobą **dowód osobisty i świadectwo zwolnienia. Świadectwo zwolnienia jest zresztą w tych okolicznościach dokumentem bardzo ważnym i należy je zachować**. Trzeba będzie je okazać również, ubiegając się o pomoc w fundacjach i stowarzyszeniach, prowadzących punkty konsultacyjne i schroniska dla osób zwalnianych. Najprawdopodobniej zapyta o nie także pracownik socjalny i doradca zawodowy w urzędzie pracy. Kuratorzy sądowi w każdym z sądów rejonowych dysponują środkami z Funduszu Sprawiedliwości, a zapomóg udzielają czasem w gotówce, czasem w postaci bonów do sklepu (za bony te nie jest możliwy zakup alkoholu), a czasem w formie przelewu na konto. Praktyka nie jest jednolita i w całym kraju bardzo zróżnicowana, dlatego warto na spotkaniu z kuratorem posiadać na wszelki wypadek nr konta do przelewu. Jeżeli takim kontem skazany nie dysponuje, może wskazać nr konta osoby mu najbliższej*. **Zazwyczaj od chwili złożenia wniosku u kuratora, do momentu udzielania zapomogi upływa nie więcej niż 2-3 dni robocze**. Zdarzają się też - na szczęście rzadko - sytuacje, że chwilowo w danym sądzie nie są dostępne środki z Funduszu i wówczas na pozytywne rozpatrzenie wniosku o zapomogę trzeba będzie poczekać dłużej.

Kurator zawodowy dla dorosłych jest więc pierwszą osobą, do której warto skierować swoje kroki, tuż po opuszczeniu zakładu karnego. Jest również zorientowany w lokalnych organizacjach pomocowych, do których również można się udać. Procedura przyznania pomocy materialnej w ośrodkach pomocy społecznej jest zazwyczaj dłuższa i wymaga więcej czasu, ale nie warto z niej rezygnować.

* Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Art. 115 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny; Dz.U.2018.0.1600;

5. Centrum Pomocy Postpenitencjarnej w Nowym Sączu

Jedną z organizacji pomagających byłym więźniom i ich rodzinom w Małopolsce jest działające od 2014r. Centrum Pomocy Postpenitencjarnej w Nowym Sączu. Jest to punkt wsparcia, prowadzony przez Stowarzyszenie Sursum Corda w Nowym Sączu z siedzibą przy ul. Lwowskiej 11 (wejście od ul. św. Małgorzaty 3) - w ścisłym centrum miasta. Punkt działa w oparciu o środki pozyskiwane co rok z Funduszu Sprawiedliwości i oprócz pomocy stacjonarnej - w siedzibie - prowadzi również spotkania z osadzonymi na terenie 3 zakładów karnych w Małopolsce (Nowy Sącz, Tarnów oraz Trzebinia). W Zakładzie Karnym w Nowym Sączu spotkania odbywają się cyklicznie co miesiąc, w Zakładzie Karnym w Tarnowie (ul. Konarskiego 2) spotkania odbywają się raz na kwartał, a w Zakładzie Karnym w Trzebini spotkania te odbywają się co drugi miesiąc. W spotkaniach tych, każdy zainteresowany osadzony ma możliwość bezpłatnej i nieograniczonej czasowo konsultacji z następującymi specjalistami: doradca zawodowy, prawnik, kurator zawodowy dla dorosłych oraz kurator rodzinny, pracownik socjalny. Podczas spotkań przedstawiciele Centrum starają się omówić szczegółowo z osadzonym niepokojące go problemy oraz w miarę możliwości zaproponować dostępne rozwiązania. Osadzonym bezdomnym, którzy nie mają miejsca zamieszkania jeszcze w trakcie pobytu w zakładzie karnym proponujemy zapewnienie miejsca w jednym z ośrodków przyjmujących byłych więźniów na terenie całego kraju lub pomoc w wynajęciu niedrogiemu lokum na rynku komercyjnym. W 2018r. udzielamy również wsparcia materialnego w postaci pokrycia kosztów wynajęcia mieszkania przez pierwszy miesiąc od zwolnienia. Osadzonym bezrobotnym, przedstawiamy zaś aktualne (na dzień zwolnienia) oferty pracy w miejscu jego docelowego zamieszkania.

W siedzibie Centrum Pomocy, na chwilę obecną można uzyskać również pomoc w formie bezpłatnych porad: prawnika; doradcy zawodowego (pomoc w poszukiwaniu pracy, aplikowaniu, kompletowaniu dokumentacji); wychowawcy ds. pomocy postpenitencjarnej; kuratora rodzinnego oraz kuratora dla dorosłych (udziela informacji o miejscach uzyskania pomocy postpenitencjarnej, pomaga w kierowaniu do tych ośrodków); psychologa (zajęcia z zakresu przeciwdziałania agresji na terenie wybranych zakładów karnych) i specjalisty pomocy socjalnej (informacje o sposobach, miejscach i zasadach udzielania pomocy społecznej). Jest również możliwe i praktykowane w niektórych przypadkach, udzielenie asysty kuratora sądowego, podczas załatwiania najważniejszych spraw formalnych w pierwszych chwilach na wolności na terenie Nowego Sącza.

Centrum Pomocy współpracuje również z innymi organizacjami pozarządowymi świadczącymi pomoc postpenitencjarną na terenie całego kraju, stąd też możliwość uzyskania dodatkowych informacji o wolnych miejscach w tych ośrodkach, zasadach przyjęcia itd.

Pomoc dostępna w Centrum jest dla skazanych i ich bliskich całkowicie bezpłatna. Poza pomocą materialną, wszystkie formy wsparcia, są dostępne zarówno dla osób objętych art. 164 § 1 kkw, jak też dla osób tą procedurą wcześniej nieobjętych. Siedziba Centrum (sekretariat Stowarzyszenia Sursum Corda) jest czynna od poniedziałku do piątku w godz.8-16. W przypadku

chęci skorzystania z pomocy specjalisty (poradnictwo) należy uprzednio umówić się na spotkanie pod nr telefonu **18 44 11 994 lub za pośrednictwem jednego z koordynatorów Centrum:** Krzysztof Jasiński 883143936; Marcin Kałużny 692115724; Aleksandra Czosnyk 18 4485661 **lub poprzez email:** centrumpomocy@sc.org.pl. Strona internetowa Centrum dostępna jest pod adresem www.sc.org.pl - zakładka „projekty”/pomoc postpenitencjarna.

6. Portal Pomocy Postpenitencjarnej

Jednym z obszarów aktywności Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu (wspólnie ze Stowarzyszeniem Kuratorów Sądowych FRONTIS z Wrocławia) jest Portal Pomocy Postpenitencjarnej www.codalej.info. **Portal jest bazą informacji na temat placówek świadczących pomoc, osobom w potrzebie.** Został stworzony przez kuratorów sądowych i przez nich jest rozwijany. Adresowany jest zarówno do beneficjentów wsparcia, jak i do profesjonalistów z nimi pracujących. Portal łączy osoby opuszczające jednostki penitencjarne z podmiotami, które chcą i mogą im pomóc. Portal stanowi zatem mapę pomocy postpenitencjarnej i promuje dobre praktyki. **Portal działa na zasadach non-profit, bez jakiegokolwiek wsparcia finansowego z zewnątrz.** Na portalu nie ma i nie będzie reklam. Wszystkie informacje o placówkach w bazie portalu pochodzą z ogólnodostępnych źródeł i są aktualizowane na miarę możliwości wolontariuszy, współtworzących portal.

Jak korzystać z portalu?

Na portalu można szukać pomocy postpenitencjarnej w siedmiu obszarach: wyżywienie, noclegi, praca, szkolenia, terapia, porady prawne, kuratorzy. Aby znaleźć interesującą pomoc, należy na stronie głównej skorzystać z wyszukiwarki wpisując miejscowość w której się aktualnie znajdujemy, lub wpisać nazwę interesującej nas organizacji, ewentualnie skorzystać z „kafelków” poniżej i wyświetlić wyłącznie interesujący rodzaj pomocy. Portal po kliknięciu „zobacz jak dotrzeć”, uruchomi automatycznie nawigację ze wskazówkami dojazdu do danej placówki.

Na stronie głównej portalu, znajdują się również artykuły z poradami dla skazanych, i ich bliskich, poświęcone najczęstszym zagadnieniom i problemom, takim jak np.: problem z uzależnieniem, poszukiwanie pomocy społecznej bądź terapeutycznej, przygotowywanie do życia na wolności, zmiany w przepisach dot. pomocy postpenitencjarnej.

Jeśli zatem osobie w trudnej sytuacji materialnej, socjalnej, czy bytowej, zdarzy się trafić do zakładu karnego, powinna pamiętać, że system sprawiedliwości przewiduje różne formy pomocy. W żadnym z przytoczonych wyżej miejsc, uzyskana pomoc nie będzie kompletna i wystarczająca dla jednorazowego zaspokojenia potrzeb, ale warto wykazać się cierpliwością i zrobić wszystko co możliwe, aby ponownie do więzienia nie trafić.

Osadzenie jest bowiem zdarzeniem traumatycznym nie tylko dla samego skazanego ale również jego bliskich, rodziny, dzieci. Życie jest zresztą na tyle krótkie i ulotne, że warto je spędzić na jeden z wielu ciekawszych sposobów.

ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH WE WSPIERANIU OSÓB ODBYWAJĄCYCH KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI NA PRZYKŁADZIE DZIAŁAŃ MAŁOPOLSKIEGO STOWARZYSZENIA PROBACJA

Agnieszka Szeliga - Żywiot
Małopolskie Stowarzyszenie Probacja

Wiceprezes Małopolskiego Stowarzyszenia Probacja, pedagog i specjalista terapii uzależnień. Posiada wieloletnie doświadczenie w pracy z dziećmi i rodzinami w kryzysie, oraz młodzieżą i dorosłymi osobami uzależnionymi. Od lat współpracuje z organami prokuratury, wykonując diagnostykę osób uzależnionych. Prywatnie mama czworga dzieci, pasjonatka Porozumienia Bez Przemocy i rodzicielstwa bliskości.

Małopolskie Stowarzyszenie Probacja jest organizacją pozarządową i pożytku publicznego, która od 2002 roku pomaga osobom karanym sądownie i członkom ich rodzin. Udzielamy wsparcia osobom skazanym w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności oraz po wyjściu na wolność. Mamy świadomość, że pobyt w jednostce penitencjarnej jest sytuacją kryzysową, generującą wiele dodatkowych problemów i trudności nie tylko dla samej osoby osadzonej, ale także jej najbliższych. Często do zakładu karnego trafia główny żywiciel rodziny, co istotnie wpływa na powstanie kryzysowej sytuacji materialnej całej rodziny.

Narastają też problemy wychowawcze z dziećmi, które często są świadkami zatrzymania rodzica, co wzbudza w nich niepokój, poczucie winy i agresję. W życiu rodziny, która dotychczas sprawnie funkcjonowała, nagle pojawiają się problemy w sferze emocjonalnej, ekonomicznej i organizacyjnej, z którymi trudno samodzielnie sobie poradzić. To wszystko jest dodatkowo trudniejsze, bo połączone z niemocą jakiej doświadcza człowiek pozbawiony wolności, który nie może bezpośrednio zaangażować się w pomoc swoim najbliższym. Jesteśmy jednak przekonani o tym, że pobyt w więzieniu nie jest przerwą w życiu.

Dzieci osób pozbawionych wolności dorastają, sytuacja życiowa poza murami więzienia dynamicznie się zmienia. O ile osobie z krótkim wyrokiem łatwiej jest wrócić do codziennego funkcjonowania, o tyle osoby, które odbywały dłuższe - kilku lub kilkunastoletnie wyroki, z powrotem do społeczeństwa, podjęciem pracy i zmianą stylu życia mają nie lada trudności. Poważne problemy dotyczą też rodzinę, która musi sobie poradzić z tak długą nieobecnością ważnego jej członka. Staramy się naszymi działaniami zmniejszyć straty, jakie powstają w rodzinie osoby osadzonej w okresie trwania czasem wieloletniej izolacji.

1. Centrum Integracji Pro Domo - czyli Dom Pomocy Postpenitencjarnej

Centrum Integracji Pro Domo to prowadzony przez Małopolskie Stowarzyszenie Probacja, przejściowy dom dla osób bezdomnych, które opuszczają zakłady karne i areszty śledcze, a które w wyniku zaistniałych okoliczności nie mogą lub nie powinny wracać do środowiska sprzed pobytu w jednostce penitencjarnej. **Centrum oferuje 8 miejsc rotacyjnych dla mężczyzn, umożliwiając pobyt stacjonarny przez okres 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia tego pobytu do 6 miesięcy.** Centrum oferuje mieszkańcom oddziaływanie terapeutyczne i psychoedukacyjne, ukierunkowane na zapobieganie nawrotom uzależnienia oraz motywowanie do wyznaczania życiowych celów i wsparcie w ich realizacji. **Mieszkańcy mają możliwość konsultacji swoich spraw z prawnikiem, doradcą zawodowym, psychologiem i terapeutą uzależnień.** Pro Domo jest miejscem, gdzie pod okiem specjalistów można podjąć zatrudnienie, odnowić kontakty z rodziną, znaleźć specjalistyczne wsparcie w walce z uzależnieniem, odnaleźć pasję i nabyć umiejętność konstruktywnego spędzania czasu wolnego.

Mieszkańcy Centrum Integracji Pro Domo zobowiązani są do przestrzegania regulaminu, który stanowi m.in.:

- Osoba zakwalifikowana do pobytu w Centrum musi zgłosić się w dniu opuszczenia jednostki penitencjarnej i nie może być pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych.
- Osoba zakwalifikowana do pobytu w Centrum przyjmowana jest na okres próbny, który wynosi 14 dni. Łączny przewidywany okres pobytu wynosi 3 miesiące (90 dni). W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać wydłużony do 6 miesięcy.
- W trakcie okresu próbnego, mieszkaniec zobowiązany jest do podjęcia zatrudnienia oraz regularnego korzystania z zajęć terapeutycznych oferowanych przez Centrum lub inny właściwy podmiot oferujący pomoc leczniczą, terapeutyczną lub korekcyjno-edukacyjną, w zależności od wskazań wynikających z kontraktu lub wprost z orzeczenia Sądu.
- W trakcie pobytu mieszkaniec ma możliwość korzystania z porad prawnych, doradztwa zawodowego, porad psychologicznych oraz konsultacji z terapeutą uzależnień.
- W trakcie pobytu w Centrum mieszkaniec obowiązany jest do poddaniu się oddziaływaniom psychoedukacyjnych, konsultacji psychologicznej oraz psychiatrycznej, jeśli takie będą wskazania psychologa.
- Mieszkańcy mają zapewniony pobyt całodobowy w Centrum w pokoju dwuosobowym oraz podstawowe wyżywienie przez cały okres pobytu.
- Mieszkaniec zobowiązany jest do utrzymania pełnej abstynencji od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych (za wyjątkiem nikotyny), w trakcie pobytu w Centrum.
- Na terenie ośrodka obowiązuje całkowity zakaz stosowania agresji fizycznej i słownej.
- Mieszkaniec zobowiązany jest do powrotu do Centrum najpóźniej o godz. 21:00.

W indywidualnych przypadkach możliwe jest uzyskanie zgody na późniejszy powrót po ustaleniu okoliczności z personelem Centrum.

Zachęcamy, aby przygotowanie do wyjścia na wolność rozpocząć dużo wcześniej, przed realnym terminem opuszczenia jednostki penitencjarnej. Warto także zastanowić się, czy powrót do dotychczasowego miejsca zamieszkania, a tym samym dawnego środowiska, nie wiąże się ze zbyt dużym ryzykiem powrotu na drogę konfliktu z prawem, bądź ze stygmatyzacją i wykluczeniem ze strony społeczeństwa. Może jednak lepiej zacząć na nowo w nowym miejscu...

Aby móc zamieszkać w Centrum Integracji Pro Domo należy spełnić określone warunki:

- należy być osobą warunkowo przedterminowo zwolnioną z odbywania reszty kary lub zakończyć odbywanie kary pozbawienia wolności;
- należy dostarczyć wypełniony kwestionariusz oraz pisemną akceptację Regulaminu obowiązującego w Centrum (dokumenty wypełnia się wraz z wychowawcą odpowiedzialnym w danej jednostce za pomoc postpenitencjarną);
- konieczne jest otrzymanie potwierdzenia do zakwaterowania, które Kierownik Centrum przesyła Centrum do działu penitencjarnego jednostki, w której przebywa kandydat;
- w przypadku zgłoszenia zbyt dużej ilości chętnych, pierwszeństwo w przyjęciu mają osoby oddane pod dozór Małopolskiego Stowarzyszenia Probacja. Zgoda na objęcie dozorem przez Małopolskie Stowarzyszenie Probacja jest wysyłana do sądu penitencjarnego przed posiedzeniem sądu, na którym rozpatrywany jest wniosek o udzielenie osobie skazanej warunkowego przedterminowego zwolnienia. Po otrzymaniu postanowienia o wyznaczeniu Stowarzyszenia do wykonywania dozoru lub na wnioszek - również mailowo - Zgodę na objęcie dozorem przez Stowarzyszenie wysyłamy również na wniosek (przekazany mailowo) wychowawcy lub kierownika penitencjarnego przed wyznaczeniem posiedzenia sądu penitencjarnego w sprawie udzielenia zezwolenia na udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia). Warunek dotyczy wyłącznie osób warunkowo przedterminowo zwalnianych z odbywania kary, ubiegających się o pobyt w Pro Domo.

Jeśli jesteście Państwo zainteresowani zamieszkaniem w Centrum Integracji Pro Domo, możecie nawiązać z nami kontakt za pośrednictwem wychowawcy lub telefonicznie z **Kierownikiem Centrum, tel. 578 116 110.**

2. Inne działania realizowane przez Małopolskie Stowarzyszenie PROBACJA.

Konsekwencje płynące z pozbawienia wolności nie dotyczą jedynie osoby odbywającej karę, ale całej jego rodziny. Jesteśmy przekonani o tym, że wzmacnianie więzi jest kluczem do zmiany, a utrzymywanie kontaktu z rodziną i dbanie o relacje z bliskimi zza krat, jest wyjątkowo trudne. Zachęcamy, aby nie traktować okresu odbywania kary jako "przerwy w życiu". Pomimo bowiem, że za murami więzienia tempo życia zwalnia i toczy się specyficznym rytmem, to na wolności sytuacja dynamicznie się zmienia. Nasze wieloletnie doświadczenie w pracy z rodzinami dotkniętymi izolacją penitencjarną jednego z członków pokazuje, że można brać aktywny udział w wychowaniu swoich dzieci będąc w izolacji. Dlatego prowadzimy w jednostkach penitencjarnych programy rodzicielskie, nastawione na podtrzymywanie więzi w rodzinie.

2.1. Projekt “Poczytaj Mi”, czyli osadzeni rodzice nagrywają bajki swoim dzieciom

Badania pokazują, że dzieci osadzonych rodziców są dwa razy bardziej narażone na problemy ze zdrowiem psychicznym i trzy razy bardziej narażone na zachowania przestępcze. Rozłąkę z rodzicem z powodu jego uwięzienia dzieci przeżywają podobnie jak doświadczenie żałoby. Zdajemy sobie sprawę z tego, że niekiedy dla więźniów bardzo trudne jest utrzymywanie systematycznych kontaktów z dziećmi. Dzieje się tak m.in. w wyniku nieodpowiednich warunków podczas odwiedzin lub odległości między miejscem zamieszkania rodziny a zakładem karnym, w którym przebywa rodzic. Wychodząc naprzeciw powyższemu ograniczeniu, realizując projekt “Poczytaj Mi” dajemy nowe i unikalne narzędzie w utrzymywaniu kontaktów oraz pomoc w budowaniu więzi pomiędzy osadzonymi rodzicami a ich dziećmi, w postaci stwarzania możliwości nagrania przez osadzonych rodziców bajki. Daje to obydwu stronom szansę wspólnego działania. **Podczas zajęć rodzic czyta bajkę dedykowaną specjalnie swojemu dziecku, a po nagraniu i obróbce dźwiękowej, gotowy audiobook z okładką wykonaną przez rodzica trafia do rąk dziecka.** Otrzymanie nagranej przez tatę lub mamę bajki na płycie CD, to dla dziecka możliwość pośredniego kontaktu z rodzicem - możliwość usłyszenia jego głosu, a niekiedy usłyszenia po raz pierwszy, że jest się przez niego kochanym. Tekst czytanej bajki stanowi wątek nawiązania kontaktu z dzieckiem, buduje pewien kod komunikacyjny, który dla dziecka jest bliski i bezpieczny. **Stwarza to dla dziecka namiastkę bliskości rodzica, a osadzony rodzic, w trakcie programu dowiadyuje się, jak skutecznie wspiera dziecko w radzeniu sobie z rozłąką oraz czy i jak poinformować dziecko o tym gdzie się znajduje.**

2.2. „Kontakt. Program podnoszenia kompetencji rodzicielskich”, czyli jak być aktywnym rodzicem zza krat

Dbanie o więzi z rodziną a zwłaszcza o relacje rodzic - dziecko nie może być wydarzeniem okazjonalnym. Dlatego proponujemy działania, które umożliwiają stałe i regularne podtrzymywanie więzi a także, w sposób realny i konkretny, wykorzystanie czasu w więzieniu żeby stawać się coraz lepszym, rodzicem. W ramach projektu autorskiego “Kontakt” osadzeni rodzice biorą udział w wykładach i warsztatach z zakresu podnoszenia kompetencji rodzicielskich oraz specjalnych dwugodzinnych widzeniach z rodziną (widzenia dodatkowe, poza zwykłą pulą widzeń). Staramy się, aby sala widzeń przypominała wówczas salę zabaw. Rodzice wraz z dziećmi mogą wykonywać zabawy i prace plastyczne, pograć w piłkarzyki lub gry planszowe, przed świętami ozdobić pierniczki, a niekiedy wziąć udział w zajęciach przeprowadzanych przez zaproszonych gości (naukowców, cyrkowców...). Projekt “Kontakt” nie jest działaniem epizodycznym, ale długim, czteromodułowym działaniem, co daje konkretne i wymierne efekty. Wiele rodzin, które wzięło udział w tym programie kontynuuje współpracę z Małopolskim Stowarzyszeniem Probacja i przez długi czas korzysta z różnych form pomocy. Czas trwania projektu pozwala bowiem na zbudowanie opartej na zaufaniu relacji, a sama forma i struktura tych działań sprawia, że pracownicy Stowarzyszenia

nie tylko nawiązują kontakt z rodziną osób osadzonych, ale stają się swoistym pomostem i łącznikiem pomiędzy światem na zewnątrz a tym za kratą.

2.3. Specjalistyczne wsparcie dla dzieci i inne działania wspierające rodziny

Pedagodzy i terapeuci dziecięcy pracujący przy programach rodzicielskich realizowanych przez Stowarzyszenie Probacja udzielają także, na prośbę rodziców, indywidualnego wsparcia dzieciom. Pomagają im poradzić sobie z tęsknotą, ale też i złością na rodziców, koniecznością ukrywania prawdy przed otoczeniem, wstydem i strachem przed brakiem akceptacji. Dziecko, które otrzymuje wsparcie, lepiej funkcjonuje w środowisku szkolnym i rówieśniczym, odzyskuje poczucie bezpieczeństwa i nabiera pewności siebie. Przestaje czuć się gorsze ze względu na to, że jego rodzic przebywa w więzieniu.

Zdajemy sobie sprawę z faktu, że okres izolacji jest trudną próbą, z której nie wszystkie rodziny wychodzą obronną ręką. Niekiedy relacje pomiędzy dorosłymi na tyle się komplikują, że związki rozpadają się, a konflikty między rodzicami dotkliwie odczuwają dzieci. Dlatego też **w sytuacjach trudnych oferujemy mediację, zarówno w okresie odbywania kary przez jedną ze stron jak i po wyjściu na wolność.**

Wspieramy także rodziny i osoby, które opiekują się dziećmi osadzonych rodziców - drugiego rodzica, babcię, innych członków rodziny, rodziny zastępcze. Osoby zainteresowane mogą skontaktować się z nami telefonicznie i umówić na konsultacje w siedzibie Stowarzyszenia, lub po prostu porozmawiać przez telefon.

Dzięki zaangażowaniu naszych wolontariuszy organizujemy w miarę potrzeb korepetycje dla dzieci osadzonych rodziców, a także dowozimy je na widzenia, kiedy opiekun nie jest w stanie tego zrobić.

Udzielamy porad prawnych, a kiedy jest potrzeba, na prośbę osadzonych rodziców kontaktujemy się z placówkami, w których przebywają dzieci.

Nasze działania są zawsze odpowiedzią na konkretną potrzebę. Jeśli więc jest problem, z którym sam osadzony bądź jego rodzina nie potrafi sobie poradzić, potrzebuje konsultacji bądź wsparcia - warto się z nami skontaktować. Postaramy się pomóc.

2.4. Warunkowe przedterminowe zwolnienie i co dalej? Projekt “Wykonanie Orzeczeń Karnych”.

Każdy skazany jest w odmiennej sytuacji życiowej, dlatego staramy się każdego traktować indywidualnie i z należytą uwagą. Po wyjściu na wolność niektórzy potrzebują towarzyszenia krok po kroku w podejmowaniu kolejnych działań na rzecz stabilizacji sytuacji życiowej.

Z relacji naszych podopiecznych wiemy, że w momencie wyjścia na wolność przepełniała ich nie tylko euforia, ale także obawy co do przyszłości. Dlatego też, od 2014 roku wykonujemy, powierzone nam przez sądy dozory nad osobami warunkowo zwalnianymi. W związku z przepisem 170 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.), skazany ubiegający się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności, jego przedstawiciel lub Dyrektor Zakładu Karnego może wносить o powierzenie dozoru do wykonania nad nim Małopolskiemu Stowarzyszeniu Probacja.

Z każdą osobą będącą pod dozorem pracuje zespół specjalistów Stowarzyszenia, w zależności od indywidualnych potrzeb. **W początkowym okresie dozoru przeprowadzana jest diagnoza psychologiczna, która pomaga ukierunkować oddziaływanie.** W zespole są psychologowie, pedagodzy, specjaliści terapii uzależnień i prawnicy.

Dzięki tak zaprojektowanemu modelowi pracy udaje się na bieżąco reagować na każdy rodzaj problemu jaki towarzyszy osobie, która jest pod naszą opieką. Wierzymy, że praca z osobą warunkowo zwolnioną z jednostki penitencjarnej powinna opierać się głównie na pomocy i racjonalnym wsparciu.

2.5. Projekt “Konsultacje”, czyli możliwość spotkania się z pracownikiem Małopolskiego Stowarzyszenia Probacja na terenie jednostki penitencjarnej.

Pracownicy Małopolskiego Stowarzyszenia Probacja w ramach projektu “Konsultacje” dyżurują w jednostkach penitencjarnych. Dzięki temu osoby zainteresowane ofertą stowarzyszenia, mające pytania i wątpliwości, mogą podczas osobistej rozmowy skonsultować swoją sytuację. Aby dowiedzieć się, kiedy pracownik Probacji będzie obecny w konkretnej jednostce, należy skontaktować się z wychowawcą lub kierownictwem działu penitencjarnego. Istnieje także możliwość spotkania się z nami, po wcześniejszym umówieniu, w siedzibie Stowarzyszenia w trakcie odbywanej przepustki.

Małopolskie Stowarzyszenie Probacja powstało opierając się na przekonaniu, że zmiana jest możliwa - także zmiana w zakresie funkcjonowania społecznego osoby karanej sądownie. Niekiedy jednak konieczne jest sięgnięcie po wsparcie kogoś z zewnątrz, instytucji, czy organizacji. Dlatego jesteśmy aktywni w działaniach na rzecz osób, które popadły w konflikt z prawem. Jesteśmy przekonani - bazując nie tylko na wiedzy naukowej, ale przede wszystkim na latach doświadczeń, że motywacja do zmiany w połączeniu ze zindywidualizowanym wsparciem jest gwarancją stabilizacji życiowej i przestrzegania prawa w przyszłości.

ROZDZIAŁ 4

FORMY WSPARCIA W ZAKRESIE AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ OSÓB OPUSZCZAJĄCYCH JEDNOSTKI PENITENCJARNE

dr Katarzyna Gucwa-Porębska
Instytut Spraw Społecznych Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

doktor nauk społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, adiunkt w Instytucie Spraw Społecznych Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Absolwentka studiów podyplomowych „Biegły sądowy w zakresie diagnozy rodziny dysfunkcyjnej i dziecka krzywdzonego”. Członek Międzynarodowego Towarzystwa Pomocy Postpenitencjarnej „Druga Szansa”. Członek Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego. Zainteresowania naukowo-badawcze dotyczą zagadnień resocjalizacyjnych i penitencjarnych, ze szczególnym uwzględnieniem procesu readaptacji społecznej i zawodowej skazanych w środowisku lokalnym, wsparcia rodziny w sytuacji uwięzienia, profilaktyki zjawisk patologii życia społecznego, funkcjonowania w warunkach izolacji więziennej oraz warunkowego zwolnienia.

Opuszczenie zakładu karnego, z jednej strony jest chwilą bardzo długo wyczekiwaną, natomiast z drugiej jest wielką niewiadomą, otoczoną licznymi obawami i lękami. Skazani powracający do środowiska wolnościowego narażeni są na liczne bariery i trudności reintegracyjne do których można zaliczyć m.in. stygmatyzację, wykluczenie społeczne, zerwanie więzi, brak pracy, czy też wsparcia społecznego. Te wszystkie czynniki w sposób zarówno pośredni jak i bezpośredni mogą znacząco wpłynąć na pojawienie się poważnych zaburzeń natury psychosomatycznej. Aby przeciwdziałać zjawisku marginalizacji osób osadzonych i ich rodzin w środowisku wolnościowym, należy przede wszystkim stworzyć warunki umożliwiające proces reintegracji z równym dostępem do dóbr, ale także edukować i uświadamiać społeczność lokalną w celu obniżenia zjawiska marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Isolacja więzienna, stygmatyzacja, brak zaufania społecznego przyczyniają się do powstania m.in.:

- „trudności w znalezieniu pracy zarobkowej,
- niedostatecznych warunków materialnych utrudniających egzystencję,
- pozostawaniu na utrzymaniu rodziny,
- eskalowania konfliktów z rodzina
- braku mieszkania lub jakiegokolwiek zakwaterowania,
- niechęci ze strony otoczenia społecznego,
- nadmiernego spożywanie alkoholu,
- pozostawania poza jakąkolwiek kontrolą społeczną,
- powrotu do społecznego środowiska przestępczego⁹

Biorąc pod uwagę powyższe bariery, uważam, że kluczową rolę w przygotowaniu do życia na wolności odgrywają zindywidualizowane działania mające na celu przygotowanie skazanych do życia w społeczeństwie, które w znacznym stopniu mogą przyczynić się do zminimalizowania następstw izolacji. Zgodnie z art. 164 § 1 Kodeksu Karnego Wykonawczego „Okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary stanowi, w miarę potrzeby, czas niezbędny na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu”. Jest to czas, w którym podejmowane są działania mające na celu usamodzielnienie skazanych i jak najbardziej efektywne przygotowanie ich do życia w środowisku wolnościowym.

Jednak w wielu przypadkach zdarza się tak, że brak miejsca zamieszkania, brak pracy, brak wsparcia ze strony bliskich, to tylko nieliczne problemy z jakimi przyjdzie się zmierzyć osadzonym przed końcem odbywania kary.

W takich sytuacjach bezcenna okazuje się pomoc postpenitencjarna, która w sposób znaczący wpływa na przygotowanie do życia w warunkach wolnościowych. Zasady udzielania pomocy osobom opuszczającym jednostki penitencjarne reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy

Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości (Dz. U. z 2017 r., poz. 1760). Rozporządzenie dokładnie wskazuje na okoliczności jakie powinny być spełnione, aby skazany mógł ubiegać się o wsparcie. Pomoc ta jest udzielana na czas niezbędny do osiągnięcia zamierzonych celów, jednak nie może przekroczyć 3 miesięcy od momentu zwolnienia z jednostki. W sytuacjach wyjątkowych jak np. choroba, czas ten może zostać wydłużony do 6 miesięcy.

1. Pomoc społeczna

Osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej pomocy udzielają również ośrodki pomocy społecznej w miejscu ich zamieszkania. Zasady i tryb udzielania wsparcia z pomocy społecznej reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 1508).

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje m.in. następujące formy pomocy finansowej:

- zasiłek stały
- zasiłek celowy
- zasiłek okresowy
- zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie

Zasiłek stały:

- przysługuje osobie pełnoletniej, osobie samotnie gospodarującej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- przysługuje osobie pełnoletniej, osobie pozostającej w rodzinie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie;
- zasiłek stały ustala się w wysokości:
 - w przypadku osoby samotnie gospodarującej różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 604 zł miesięcznie (od 1 października 2018 r. kwota zasiłku stałego nie może być wyższa niż 645 zł);
 - w przypadku osoby w rodzinie - różnicy między kryterium dochodowym na osobę
 - w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie
 - kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie.

⁹ Machel M., *Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*, Wydawnictwo ARCHE, Gdańsk 2003, s. 298

Zasiłek okresowy:

- w przeciwieństwie do zasiłku stałego, przyznawany jest na czas określony, po dokładnej analizie sytuacji osoby, rodziny;
- może zostać udzielony osobie lub rodzinie, która nie przekracza kryterium dochodowego;
- wysokość zasiłku:
 - w przypadku osoby samotnie gospodarującej do wysokości różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418 zł miesięcznie,
 - w przypadku rodziny - do wysokości różnicy między kryterium rodziny a dochodem tej rodziny,
 - kwota zasiłku nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie.

Zasiłek celowy:

- udzielany jest na określony cel tzw. „niezbędną potrzebę życiową” np. na pokrycie części lub całości leczenia, na zakup leków, zakup dzieży, opału, remontu mieszkania, zakupu niezbędnego sprzętu gospodarstwa domowego, sprawienie pogrzebu;
- zasiłek celowy może zostać przyznany np. w formie biletu kredytowanego;

Formy pomocy pozamaterialnej przewidziane w ustawie o pomocy społecznej, z której może skorzystać skazany to:

- praca socjalna;
- udzielenie schronienia m.in. przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych;
- udzielenie wsparcia w formie przydzielenia niezbędnej odzieży, obuwia, bielizny;
- pomoc doraźna w zapewnieniu posiłku;
- świadczenie usług w zakresie poradnictwa specjalistycznego;

2. Dom pomocy społecznej jako środowisko życia osób opuszczających jednostki penitencjarne

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji zdrowotnej, nie mające możliwości zapewnienia podstawowych potrzeb i samodzielnego funkcjonowania w środowisku mają możliwość ubiegania się o przyjęcie do DPS.

Procedura przyjęcia do DPS

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. (Dz.U. z 2018 poz. 734), aby stać się Mieszkańcem Domu Pomocy Społecznej należy spełnić określone warunki:

- po pierwsze należy złożyć wniosek do ośrodka pomocy społecznej właściwego w miejscu zamieszkania osoby ubiegającej się o pobyt;
- następnie po otrzymaniu wniosku, ośrodek pomocy społecznej skieruje do osoby zainteresowanej pracownika socjalnego w celu przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, który jest niezbędny w celu określenia rzeczywistych potrzeb materialno-bytowych i sytuacji rodzinnej klienta;
- po zgromadzeniu niezbędnych dokumentów, ośrodek wydaje decyzję o przyjęciu do domu pomocy społecznej w określonym terminie;

Uwaga!

W nagłych wypadkach, wynikających ze zdarzeń losowych, skierowanie i umieszczenie osoby w domu może nastąpić poza kolejnością oraz bez przedłożenia dokumentów, o których mowa w § 8, ust. 1 i 2. Dokumenty te powinny zostać skompletowane przez ośrodek pomocy społecznej, w terminie trzech miesięcy od dnia przyjęcia tej osoby do domu (więcej w: K. Gucwa-Porębska „Pomoc postpenitencjarna dla osób 60+ w środowisku wolnościowym”, Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2018)

3. Mieszkanie komunalne z zasobów gminy

Osoby, przebywające jeszcze w jednostce penitencjarnej, mogą ubiegać się o mieszkanie komunalne z zasobów gminy, której byli mieszkańcami przed osadzeniem.

Zasady przydzielania mieszkań z zasobów komunalnych każda gmina ustala samodzielnie w drodze uchwały. Najogólniej aby ubiegać się o tego typu lokal należy we właściwej gminie złożyć stosowny wniosek, wraz z oświadczeniem o wysokości dochodów i potwierdzającymi je dokumentami. Gmina zweryfikuje prawdziwość złożonych oświadczeń i dokumentów. Następnie, po wpisaniu na listę oczekujących na przyznanie lokalu należy oczekiwać na propozycję lokalu. Ten etap może jednakże trwać nawet kilka lat.

W Krakowie powyższymi sprawami zajmuje się Wydział Spraw Mieszkaniowych Urzędu Miasta. Osoby skazane stosowny wniosek mogą złożyć jeszcze w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności, o ile po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej będą zamieszkiwały na terenie miasta Krakowa.

4. Wsparcie z urzędu pracy

Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 149 z późn.zm.) - osoba zwolniona z zakładów karnych i aresztów śledczych może uzyskać zasiłek dla bezrobotnych.

Aby otrzymać świadczenie osoba zobowiązana jest do zarejestrowania się w urzędzie pracy jako bezrobotny(a), w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z jednostki penitencjarnej, a suma okresów zatrudnienia przypadających w okresie 18 miesięcy przed ostatnim pozbawieniem wolności oraz wykonywania pracy w okresie pozbawienia wolności musi wynosić co najmniej 365 dni (<http://obywatelskieinfo.ngo.pl/x/916932>, data dostępu 2.11.2018)

Osoby bezrobotne i poszukujące pracy mogą liczyć na następujące formy aktywizacji:

- Bony szkoleniowe;
- Finansowanie kosztów egzaminów lub uzyskania licencji;
- Poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa;
- Pośrednictwo pracy krajowe;
- Pośrednictwo pracy z obszaru UE i EOG (EURES, w tym usługi transgraniczne);
- Prace interwencyjne;
- Prace społecznie użyteczne;
- Roboty publiczne;
- Staże;
- Szkolenia indywidualne;
- Szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania pracy;
- Usługi dla niepełnosprawnych poszukujących pracy;

www.gupkrakow.pl/formy-aktywizacji-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy,
(data dostępu 26.11.2018)

Osoby bezrobotne i poszukujące pracy mogą uzyskać następujące finansowe formy wsparcia:

- Dodatek aktywizacyjny;
- Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej;
- Pożyczka szkoleniowa;
- Refundacja kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną;
- Stypendium z tytułu dofinansowania do studiów podyplomowych;
- Stypendium z tytułu podjęcia nauki;
- Świadczenia przysługujące rolnikom zwalnianym z pracy;
- Ubezpieczenie zdrowotne;

- Zasiłek dla bezrobotnych;
- Zwrot kosztów przejazdu;
- Zwrot kosztów zakwaterowania;

www.gupkrakow.pl/finansowe-formy-wsparcia-dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy,
(data dostępu 26.11.2018)

5. Zatrudnienie socjalne¹⁰

Osoby skazane, zwalniane z jednostek penitencjarnych, które posiadają trudności w integracji ze środowiskiem, zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. 2003 Nr 122, poz. 1143) mogą skorzystać ze wsparcia **Centrów Integracji Społecznej i Klubów Integracji Społecznej**.

Instytucje powyższe są podmiotami, których celem jest przygotowanie, osób oddalonych od rynku pracy, posiadających spore trudności w funkcjonowaniu społeczno-zawodowym, do wejścia lub powrotu na otwarty rynek pracy.

Zgłaszając się do Centrum Integracji Społecznej można oczekiwać objęcia takimi usługami jak:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych,
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu,
- przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych,
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Uczestnicząc w zajęciach Klubu Integracji Społecznej można liczyć natomiast na objęcie działaniami mającymi na celu:

- pomoc w znalezieniu pracy,
- przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej,
- prace społecznie użyteczne, roboty publiczne,
- poradnictwo prawne,
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych,
- staże.

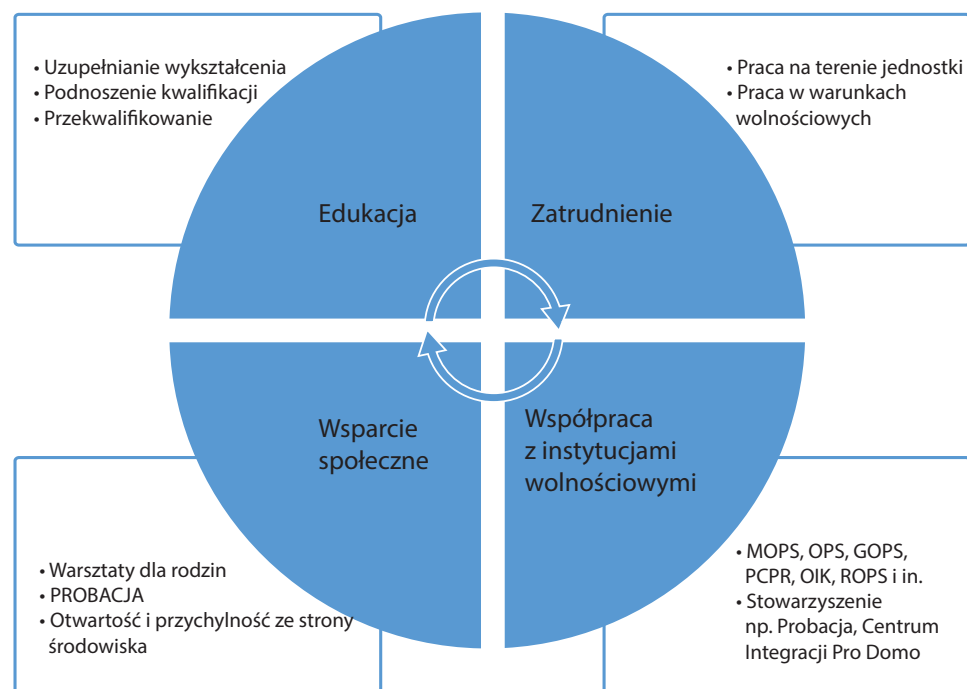
¹⁰ Opracowanie na podstawie publikacji ROPS - MOKES pt. „Rynek Pracy dostępny dla wszystkich. Praktyczne aspekty funkcjonowania podmiotów reintegracyjnych i ich wpływ na aktywizację społeczno – zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”, Kraków 2018

W ramach zatrudnienia socjalnego uczestnicy KIS i CIS są objęci wsparciem specjalistycznym, zarówno w formie grupowej jak i indywidualnej, którego celem jest reintegracja społeczna i zawodowa.

Absolwent Klubu lub Centrum posiada możliwość podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku pracy i skorzystania ze wsparcia w formie zatrudnienia wspieranego, ewentualnie podjęcia działalności gospodarczej, w tym również w formie spółdzielni socjalnej.

6. Aktywizacja społeczna i zawodowa

Rys. 1. Model aktywizacji społeczno-zawodowej osadzonych

Źródło:

Opracowanie własne, więcej w: K. Gucwa-Porębska Aktywizacja społeczno - zawodowa osadzonych jako istota oddziaływań probacyjnych w środowisku wolnościowym Zeszyty Pracy Socjalnej, 2017, Tom 22, numer 4, s. 311-322

Niezwykle istotnym elementem i warunkiem wręcz koniecznym do usamodzielnienia osadzonych jest podjęcie zatrudnienia. Biorąc pod uwagę dostępne możliwości, szczególnie podkreślić należy istotę zatrudnienia osadzonych jeszcze w warunkach izolacji penitencjarnej. Wówczas czas spędzony w izolacji penitencjarnej może być szansą na podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, co w konsekwencji może znacznie ułatwić podjęcie pracy po odbyciu kary.

R. Musidłowski pisze, że „sprawą najważniejszą, oprócz potrzeby zwiększenia zatrudnienia skazanych, jest wpojenie im przekonania, że powodzenie ich readaptacji społecznej w znacznej mierze zależy od ich aktywności i samodzielności w rozwiązywaniu swoich problemów”¹¹

Zatem praca z jednej strony daje możliwości usamodzielnienia i niezależności, z drugiej natomiast sprawia, że człowiek nabywa świadomość własnych możliwości. Warto też podkreślić, że wzrasta liczba pracodawców, którzy zatrudniają osoby osadzone, a następnie kontynuują współpracę po zakończeniu kary. Korzyści są obustronne. Skazany ma możliwość zagospodarowania czasu wolnego i zarobienia, a pracodawca **zatrudniający osoby pozbawione wolności zgodnie z obowiązującymi przepisami z tytułu kosztów zatrudnienia, otrzymuje ryczałt w wysokości 35% wartości wynagrodzeń przysługujących zatrudnionym osobom oraz po spełnieniu określonych warunków może ubiegać się o dotację lub pożyczkę** (ustawa z dnia 28 sierpnia 1997r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności, Dz.U. z 2017, poz. 2151)

Podsumowując chcę podkreślić, że bardzo ważne jest, aby zwrócić uwagę na fakt, że dostępność różnorodnych form wsparcia dla skazanych i ich rodzin powinna wykształcić w beneficjentach postawę niezależności i usamodzielnienia. Nie chodzi bowiem o to, aby jak najdłużej żyć na koszt państwa, ale o to by ta pomoc była doraźna, kompleksowa i zmierzająca w kierunku w pełni samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie.

¹¹ Musidłowski R., Znaczenie aktywności własnej skazanych w przygotowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego [w:]Pomoc postpenitencjarna w kontekście strategii działań resocjalizacyjnych red. Skafiriak B., Wydawnictwo Impuls, Kraków 2007, s.191

NIE MÓW DUŻO, POWIEDZ WIELE

Małgorzata Cwener
Pracownia Psychoedukacji SUSTINE

od 21 lat trener/edukator MEN wpisany na listę edukatorów Ośrodka Rozwoju Edukacji w zakresie umiejętności budowania relacji metodą Thomasa Gordona. Szkoli rodziców i profesjonalistów. Terapeuta mowy i wymowy, coach, doradca zawodowy, mediator sądowy w sprawach rodzinnych oraz specjalista w zakresie równości. Trener prowadzący warsztaty w zakresie podnoszenia kompetencji wychowawczych oraz odbudowywania więzi rodzicielskich wśród osadzonych, będących rodzicami realizowanych w ramach Projektu ROPS w Krakowie pn. „Więzienie WIĘZI nie więzi”.

Weź kartkę i coś do pisania. Skup się mocno na wykonaniu zadania, tak jakby chodziło o wygranie miliona na loterii. Nie masz obok siebie nikogo komu możesz zadawać pytania jeśli czegoś nie zrozumiesz. Jesteś sam i musisz samodzielnie wykonać zadanie: „Narysuj prostokąt. W prawym dolnym rogu narysuj kwiatusek. W prawym górnym narysuj sprężynkę. W lewym dolnym narysuj trójkąt na odcinku. W środku narysuj symbol pioruna.

Gotowe?

To teraz porównaj ten rysunek z tym na ostatniej stronie tego tekstu. I co? Czy rysunki są identyczne? Nie? Dlaczego, przecież chciałeś to narysować, przecież instrukcja była w Twoim ojczystym języku? Rozumiesz każde słowo a jednak rysunek nie jest taki jak we wzorze. Jak to się stało, jakie są zasady? Co trzeba zrobić aby nas dobrze rozumiano? I abyśmy my rozumieli?

Stale słyszysz - zasady konstruktywnej komunikacji, jak się dobrze komunikować, komunikacja społeczna, w rodzinie, w pracy, interpersonalna, komunikacja bez przemocy, dobra, zła, itd.... Pytają kobiety, mężczyźni, nastolatki i ich rodzice, nauczyciele i ich dyrektorzy. Przecież o tym wszystkim można przeczytać w wielu książkach, a właściwie wszędzie, nawet w kolorowych gazetach. I wiem, że wielu przeczytało o relacjach. Dlaczego, więc tak niewielu rozumie co ma zrobić, a jeszcze mniejsza ilość ludzi wiedzę tę wprowadza w swoje i innych życie. Każdy, naprawdę każdy deklaruje, jak bardzo mu zależy na dobrych kontaktach z innymi, a już z własną rodziną to naprawdę na sto. **A Tobie zależy na dogadaniu się i na utrzymaniu tego „dogadania”.** **Zależy Ci?** A co jesteś w stanie naprawdę zrobić? A co naprawdę potrafisz w sprawie budowania relacji z innymi? Mimo że wszyscy intuicyjnie wiemy, czym jest komunikacja to nie zawsze potrafimy naprawdę opowiedzieć co się z tym łączy. Dlaczego tak trudno dogadać się z innymi? Dlaczego najtrudniej z rodziną? Może warto poznać definicję zjawiska komunikacji: **„Komunikowanie jest procesem porozumiewania się, którego celem jest wymiana myśli, dzielenie się wiedzą, informacjami i ideami. Proces ten odbywa się (...), przy użyciu zróżnicowanych środków i wywołuje konkretne skutki** (Dobek-Ostrowska, 1999). W relacjach międzyludzkich ważne jest aby do końca rozumieć co mówi druga osoba, warto rozumieć żargon i gwarę, i każde wypowiedziane słowo. Dobrze byłoby też gdybyśmy wszyscy mieli takie same wartości a jeśli to niemożliwe to dobrze byłoby się dostosować, mimo, że ja np. kocham pieniądze, a Ty bardziej wolność. Tego co mówimy czyli komunikatu, który ma różne znaczenia, czy jakieś ukryte symbole. To tak jak w naszej zabawie-rysunku ciężko wykonać zadanie kiedy nie rozumiem, a nie mogę pytania zadać. Łatwiej jest kiedy ten kto z nami rozmawia jest życzliwy i bezpośredni a nie oficjalny, formalny i np. złośliwy. Ważny jest też czy to jest np. rozmowa w cztery oczy czy przez telefon, e-mail czy SMS. Każdy kto miał kilka minut raz w miesiącu i ważne sprawy do omówienia wie, że czasem nie ma możliwości nawet wypowiedzenia tego co się chce powiedzieć. Każdy kto ma tylko taką możliwość wie jak jest trudno, a przecież rozmowa telefoniczna może zmienić całe Twoje życie.

W rozmowie przeszkadza nie tylko zwykły hałas, ale też uczucia uczestników rozmowy (złęczenie, tęsknota, żal, rozpacz, uprzedzenia), uszkodzony telefon, czy zamierzone lub niezamierzone użycie niewłaściwego słowa.

Ogólne zasady dobrej komunikacji mówią, że należy:

- 1. Słuchać naprawdę:** skoncentruj się słowach oraz mowie ciała, nie skupiaj się na nieważnych wrażeniach z zewnątrz, nie kręć się po pokoju, nie patrz w ekran tv, czy ekranik telefonu, trzymaj kontakt wzrokowy, nie przerywaj wypowiedzi, zadawaj pytania, jeśli nie do końca wiesz, czy to co słyszysz odpowiada intencji twojego rozmówcy. Kluczem do zrozumienia rozmówcy jest okazanie mu zainteresowania.
- 2. Być spokojnym, opanowanym:** bądź cierpliwy, jeśli chcesz się naprawdę dogadać nie spiesz się, zarezerwuj sobie wystarczającą ilość czasu na rozmowę, trzymaj emocje na wodzy i posługuj się uczuciami, które są trwałe i złożone również z refleksji, a więc mogą wskazać właściwą drogę. Unikaj stawiania na swoim, co powoduje kłótnię o to kto ważniejszy czy kto ma rację. Pamiętaj to pytanie „Czy jest możliwe, że jest inaczej jak ty myślisz?” opinii, jak wiadomo, jest tyle, ilu ludzi i każdy ma pełne prawo do posiadania własnej
- 3. Określić po co rozmawiam, czyli mieć cel:** nie można osiągnąć celu jeśli się go nie ma. Zanim rozmowę zaczniesz zastanów się o co Ci naprawdę chodzi. Czyj jest ten problem naprawdę. Przed rozpoczęciem rozmowy zastanów się, co planujesz przez nią osiągnąć w potem powiedz to jasno i daj tej drugiej stronie możliwość zadawania pytań. Dobra rozmowa to może to być jedynie wysłuchanie przez drugą osobę, ale również podpowiedź, rada, podjęcie decyzji). Na początku rozmowy warto o tym powiedzieć, warto też dodać, „chcę się porozumieć, a Ty?”
- 4. Jeśli chcesz być traktowany poważnie musisz być odpowiedzialny za własne słowa,** nie rzucać ich ot tak. Dlaczego boisz się powiedzieć, że czegoś nie wiesz, albo że się mylisz, że musisz to sprawdzić. Jeśli zobaczysz, że Twój rozmówca wydaje się przygnębiony, zawstydzony czy zakłopotany, nie przerzucaj na niego odpowiedzialności („Dlaczego nie rozumiesz tego, co mówię?”), postaraj się wyjaśnić swój punkt widzenia.
- 5. Język, którym się posługujesz, powinien być prosty, jednoznaczny i dopasowany do rozmówcy.** Unikaj skrótów i żargonów (jeśli nie masz pewności, że partner rozmowy np. dziecko, je zrozumie), unikaj zbyt długich i rozbudowanych zdań. Powtarzaj najważniejsze informacje. Mów o faktach i konkretnych wydarzeniach (np. „Spóźniłeś się o 2 dni”, zamiast: „Jesteś niesolidny i nieodpowiedzialny, nie dotrzymujesz słowa”).
- 6. Poprosić aby Twój rozmówca powiedział co usłyszał,** czyli jak i czy w ogóle Cię rozumie. Informacja zwrotna pomaga ustalić czy nas dobrze rozumiemy i jak ta druga osoba widzi nasze zachowanie. Pozwala ustalić, co nas drażni, ale też czym my denerwujemy naszego rozmówcę. Pozwala zrozumieć i daje szansę aby to poprawić. Przecież oprócz tego, że

wypowiadamy słowa komunikujemy się też bez słów, czyli niewerbalnie. Bez użycia słów często możemy przekazać więcej informacji, niż z użyciem słów. **W życiu wykorzystujemy mowę ciała do wywierania wpływu na innych** i np. odpowiednio się ubieramy, malujemy, siadamy, dobieramy słowa, czy ton wypowiedzi. Po czasie świetnie rozpoznajemy, czy zachowanie rozmówcy jest zgodne z tym co do nas mówił. Nawet w rozmowie telefonicznej jesteśmy zdolni rozpoznać nastrój, czy też nastawienie rozmówcy. Nie możesz zapomnieć, że wszystko co mówisz powoduje reakcję u odbiorcy, ale też u Ciebie, to się nazywa sprzężenie zwrotne. Jest to skomplikowane i złożone, a na dodatek może zostać zakłócone i to w różny sposób. Nie możesz zapominać, że do każdej relacji przychodzisz z bagażem doświadczeń i z dzieciństwa i z późniejszego życia. Z zaufaniem ograniczonym, albo całkiem bez zaufania do innych. Bo takie były Twoje przygody w życiu, że już wiesz o manipulacji i o kłamstwach. Wiesz, że często co innego mówimy, co innego robimy. Czasem żeby ochronić siebie, czasem kogoś bliskiego.

Jak zatem relacje budować, a nie rozwalać. Gdzie był wzór naszego zachowania, które widać teraz? Pierwsza jest rodzina, potem dopiero inni ludzie. To w domu powinno się dostać sprężynę, powód do życia. To w domu widzisz twarze bliskich i z nich czytasz, czy jesteś cudem ich życia, czy może jakby mniej. Słyszysz pierwsze słowa i z nich się dowiadujesz kim jesteś - nawet jak to nie jest do końca prawda wierzysz im, bo masz tylko ich. A czy oni widzą mnie, czy to co im się widzieć chce? No i pytanie - Co dostałem? Czy moi rodzice stworzyli nie idealne, a jakiegokolwiek warunki dla mojego rozwoju np. zainteresowań, bez przesadnych zakazów, ze sporą dawką uczucia i pomocy w rozwiązywaniu np. chłopięcych problemów? Pewnie niektórym dorosłym wydaje się, że tak, że kochają i to wszystkie dzieci tak samo, że się starają, że żyły wypruwają.

A co tymczasem naprawdę słyszą dzieci? „Gdybyś się nie urodził byłabym może aktorką, odejdz głowę mi nie zwracaj, ale jesteś baranem durnym, co nie wiesz jak to zrobić?, zamknij się k...wa, bo jak ojciec wróci to zobaczysz, idę do szkoły i pewnie znów to samo usłyszę - nic nie umiesz, za nic się nie bierzesz - głębia prawdziwy, tylko się wstydzę za ciebie, takiś do ojca podobny aż mi słabo, co? będziesz ryczał jak baba jakaś...”, ten Maciek to i uczy się i w domu siedzi a ciebie nosi, jak ci się nie podoba to nikt cię tu nie trzyma, wyprowadź się.”

Dlaczego tak trudno wywalić z głowy to co rodzice mówią do dziecka, dlaczego wierzymy też w to co mówią po wódce? Dlaczego dajemy temu wiarę i robimy potem tak jak nam wmawiali. Jak nieuk, to co ja się będę uczyć i tak nie dam rady - i nie podejmuję starań. Na takich sytuacjach i na takich słowach budujemy obraz siebie. Albo mamy za dużo czegoś, czego nie chcemy, albo totalnie wszystkiego za mało. Mamy słowa, które zapadają głęboko i mówią, że nie ma po co, nie doskoczę, nie dam rady, jestem nikim. Aż zjawia się ktoś, kto widzi, że sprytnie mogę, że się nie boję (no bo mówię, że się niczego nie boję). Mówi „spoko z ciebie gość” i daje trochę siły, często życie organizuje. I to co mówią nauczyciele, czy rodzice przestaje być ważne - nie chcą mnie to niech spadają. Wyrwam się z tego, czego nie ma w domu i szkole - szukam wolności. I zabawa w wolność trwa - udajemy, bo i na ulicy też jest jakiś szef, a żółtek domaga się jedzenia, no i czasem zimno, czasem gorąco i spać się chce i może trochę ciszy. No i udajemy, że się kumplujemy. Udajemy bo jak są

kłopoty, to potem różnie bywa. No to gdzie ta wolność? „Po robotach skaczesz i coraz czarniej, a na koniec sankcja. I sporo czasu i wściekłość i rozpacz i smutek. I jeszcze nie wiem, że ta niewola, te zasady mogą być dobre, bo świat jest ułożony i można próbować się tu poukładać. I się zaczyna myślenie o tych, których się zostawiło i co tu zrobić żeby naprawić i dzieci nie zaniedbać. Żeby lepiej miały. Myślałem, że jak będę miał swoją rodzinę to już różami usną. Jak z nimi rozmawiać kiedy czasem to oni nie chcą? Jak zacząć? I co tu zrobić jak nie wiem, jak się za to zabrać, ja to nawet nie wiem, że ja tęsknię, myślałem, że ciągle wściekły jestem? I tylko wiem, że naprawdę nie ma czasu i potrzebuję szansy. Im dłużej myślę tym bardziej wiem, że rodzina jest najważniejsza, nawet ta okropna. Ta niedobra rodzina, której często nie chcę znać, no to pytam dlaczego się wściekam i nie pozwalam żeby mi ktoś mówił źle o matce, czy nawet ojcu, skąd to się bierze? Coś mnie trzyma przy tych ludziach. Co to jest? „Kumple odchodzą, zmieniają się na nowych, a rodzina zostaje, to jest wszystko co naprawdę mam. Dlaczego nie daję rady się dogadać? Wrzeszczymy przez telefon i tylko potem nie mogę sobie dać rady. Jak stąd wyjdę to może się uda? Może, bo może być i tak, że nie mam do kogo iść. Ja nie wiem, jak zacząć rozmowę z moimi żeby powiedzieć o tym co dla mnie ważne i nareszcie usłyszeć o co im chodzi. Jak ja mam się tego nauczyć skoro tak dużo osób tego nie potrafi? I czy naprawdę można? Jak wyjdę to może i będzie dobrze, bo czasu jest więcej, a teraz? Co mogę teraz?. Ja wiem, że nie ma czasu, ale każdy potrzebuje szansy, ja przecież nie zawsze wybierałem świadomie”. „Nie ma czasu? No nie ma, bo dzieci nie zaczekają, bo one rosną i każdy dzień to dalej ode mnie. Jak ja mam do nich mówić jak ja potrafię, albo zlewać wszystko, albo tak gadać i robić jak moi rodzice? Jak im powiedzieć dlaczego właściwie mam tak jak mam, a przy mnie oni mają i wstyd i biedę. Co się stało, że jestem tu gdzie jestem? Bieda? No bieda, bo bieda to jest też kiedy nie ma po co się starać, sensu nie ma”. Totalne rozdarcie.

To co nas trzyma nawet przy ludziach, od których powinniśmy raz na zawsze uciec to **więź**. **Więź jest głębokim, trwałym i wzajemnym związkiem emocjonalnym pomiędzy rodzicem, a dzieckiem, który powstaje w pierwszych latach życia dziecka i prowadzi do poszukiwania bliskości fizycznej służącej do zapewnienia dziecku prawdziwej ochrony**. Więź powstaje w chwili kiedy dorosły dowiadyuje się, że będzie rodzicem. A co jeśli mężczyzna ucieka?

I dziecko nie wie dlaczego nie chciał być z nim i ciągle tęskni. A co kiedy kobieta nie chce być mamą? To jej zachowania i jej słowa mają na dziecko największy wpływ. Matki, które były stale gotowe do pomocy, nie patrzyły ciągle w telefon, mówiły do dziecka, uśmiechały się stawały się dla dzieci „bezpieczną bazą”. Dzieci bez bazy są pełne złości, krzywdzą innych. Ich matki czasem bywały dostępne, a innym razem chłodne, wycofane albo rozżłoszczone. Ze względu na swoje zachowanie i pozorną „arogancję” denerwują opiekunów w szkole, którzy mówią o tych dzieciach „złe, kłamiące, nieuczciwe itd.” Okazują takim dzieciom złość i próbują wciąż utrzymywać nad nimi kontrolę. Do tych dzieci opiekunowie często powtarzali polecenia, jakby nie wierząc, że ich słowa w ogóle będą wysłuchane.

Sroufe napisał: „Kiedykolwiek widzę, jak nauczyciel patrzy na dziecko ze złością w oczach, jakby chciał je wyrzucić do śmietnika, to wiem, że to dziecko ma za sobą więź unikającą”. Sroufe wspomina małego Paula „o dzikich oczach”, wciąż złośliwego i niewspółpracującego. Tymczasem,

jak określił Sroufe, było to dziecko „z sercem na dłoni”, w widoczny, choć nieumiejętny sposób poszukujące bliskości dorosłego. Sroufe zauważył, że takie dzieci w kolejnych latach będą przez dorosłych - odsuwane, unikane lub traktowane jak wrogowie. Nazywane „zdemoralizowanymi”, niegrzecznymi, bezczelnymi, „coraz trudniejszą młodzieżą”, wysyłane do szpitali psychiatrycznych lub ośrodków wychowawczych. Mają „serce na dłoni”, ale niewielu dorosłych potrafi to dostrzec i przerwać ich „samo przepowiadającą się” przepowiednię, która mówi, że żadnemu dorosłemu nie wolno ufać. Dzieci takich jest bardzo wiele w domach, gdzie mama jest rozżalona, osamotniona i bezsilna.

W takich sytuacjach powstaje pytanie: **Co zrobić kiedy nie możemy być z naszymi bliskimi w codzienności, kiedy czas na rozmowę jest bardzo krótki**. Tak krótki, że głos więźnie w gardle i jedyne o co możesz zapytać to „Jak tam”? Z tego się nie da zrobić dobrego kontaktu. Co należy zrobić? **Pomyśl, że ci którzy mają kogoś osądzonego i zamkniętego w ZK mogą czuć wszystko to co się czuje po stracie marzenia o dobrym partnerze**. Nie każdy potrafi kochać na odległość, większość ludzi potrzebuje obecności żeby wiedzieć, że jest się kochanym. Mogą czuć strach i lęk, nienawiść, żal i rozpacz i złość i wściekłość, ale też smutek, bezradność z bezsilnością potem bunt. I czasem nie wiadomo do kogo, czy do tego kto prawo złamał i skazał rodzinę na brak swojej obecności, czy na świat co szansy na normalność nie dał. Inie potrafią sobie z tym poradzić, więc mówią do Ciebie jak wróg największy i nie pozwalają dzieciom na kontakty z Tobą. **Potem pomyśl o tym, co czujesz Ty- lęk, złość, strach, żal i gniew i wściekłość i smutek i poczucie wstydu i winy, osamotnienie**. I mówisz - „Jak mam wychowywać kiedy sam coś takiego zrobiłem co mnie zepchnęło, że dziecko to widzi, jakie mam prawo doradzać mojej kobiecie/mężczyźnie/matce, kiedy ja naprawdę nie bardzo wiem jak oni naprawdę żyją”. No to pytam „jak leci”, albo „co w szkole” i dostaję odpowiedź „Spoko”, albo „nie spoko”.

Co zrobić kiedy inni nie pozwalają mi na widzenie dzieci?

1. **Po pierwsze zgódź się, że odczuwasz różnie i Ty i Twój bliscy też różnie mogą czuć**. Naucz się rozpoznawać i nazywać uczucia i emocje nazwami prawdziwymi a nie skrótami „fajnie” „zaje...”, nie mów, że coś Cię „wkurza”. Mów, że złości, przeraża, boli. Taki język jest dokładny, można długo rozpatrywać, co to znaczy bać się, można długo mówić, no i np. uczyć dziecko nowych słów i tego, że trzeba analizować co się z nami dzieje.
2. **Po drugie nie dziw się, że ktoś w jakiejś sytuacji myśli i czuje inaczej jak Ty**. Różni jesteśmy, nie dziw się temu i nie zaprzeczaj. Nie masz wpływu ani siłą woli, ani umysłu przestać odczuwać. Nie masz wpływu na emocje, które Cię ogarniają, bo tak jesteś skonstruowany, ale możesz wpłynąć na swoje zachowanie i na to co mówisz.
3. **Po trzecie uważaj co i jak mówisz. Wystrzegaj się:**
 - krytykowania - „czy ty naprawdę nie rozumiesz?”

- obrażania - „Wszystko przez to, że jesteś leniwa”, orzekania- „jaaa, Ciebie to wszystko tak naprawdę nie interesuje”
- chwaleń potężnego z oceną - „Gdybyś się ciut postarał byłoby lepiej, ale ty...”
- decydowania za innych: rozkazywania - „Masz to zrobić, bo ja mam przecież na głowie cały świat”, grożenia - „Jeżeli tego nie zrobisz to zobaczysz...”, moralizowania - „Takie jest życie, że należy też takie rzeczy załatwiać”, nadmiernego wypytywania - „Gdzie Ty byłeś, dlaczego tak robisz?”
- Uciekania się do problemów nie swoich: doradzania - „Powiedz Ci co tu teraz trzeba zrobić”, zmieniania tematu - „A mama mi powiedziała wczoraj o tym Jaśku ..”, logicznego argumentowania - „Najważniejsze są fakty o uczuciach to tylko łajzy mówią”, pocieszania - „Jakoś to wszystko się ułoży, nie ma co tyle gadać”,

Wystrzegaj się tego, bo to przeszkadza.

4. **Po czwarte: Naucz się nie zaczynać od zostawiać pretensji i żalów.** Sprawy złe zostaw na później, a może nie trzeba będzie o tym wcale mówić. Nie oczekuj wsparcia, a dawaj wsparcie, bo już wiesz, jakie to ważne. Naucz się wyjadać rzeczy dobre i od nich zaczynaj rozmowę. Niech to będzie szczegół wyglądu, czy coś dobrego co wynikło z załatwienia jakiejś sprawy, a nawet ton głosu. Możesz przecież powiedzieć: „lubię taki Twój smutny głos” (oczywiście jeśli lubisz smutny). Używaj pochwały opisowej, bo ona jest wiarygodna. Jeśli powiesz coś „na wyrost” to druga strona nie uwierzy. Mów prawdę, sprawdzaj, czy to co mówisz jest dobre i czy to co mówisz jest pożyteczne (do czegoś potrzebne) - czyli używaj SITA SOKRATESA - bądź filozofem. Naucz się rozpoznawać i nazywać co Ty czujesz wtedy łatwiej będzie ci rozpoznać i nazwać co czuje rozmówca. Często nieprawidłowo to rozpoznajemy, ale zawsze możesz dowiedzieć się co ta osoba czuje naprawdę kiedy będziesz używać takiej wypowiedzi - „Widzę jak jesteś smutna, albo jesteś tak wściekła, że chciałabyś coś rozwalić. Takimi słowami dajemy szansę na wyjaśnienie. Kiedy zauważysz i uszanujesz uczucia innych łatwiej zaczniesz dobrą rozmowę, a potem też łatwiej się będzie rozmawiało.

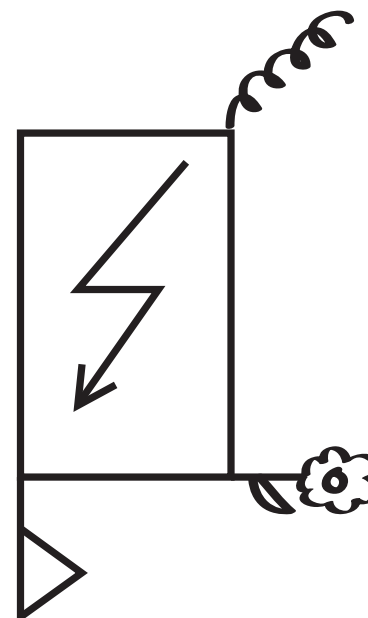
Aby pochwalić opisowo, wyjaśnić, rozwiązać problem używaj w rozmowach takiego oto wzoru:

1. Opisz co widzisz, czyli FAKT (i tylko fakt bez oceniania), albo jak rozumiesz, to co usłyszałeś np. przez telefon (podaj tylko fakty, a nie to co Ci się wydaje, pamiętaj, że każdy może mieć swój punkt widzenia). „Powiedziałaś, że nasze dziecko ucieka ze szkoły i wtedy wąż się ze starszymi?”
2. Potem powiedz, co do tego czujesz używając prawdziwych nazw uczuć i emocji (pamiętaj, że masz prawo czuć to co czujesz i każdy ma prawo czuć swoje). „Boję się, kiedy dziecko jest bez nadzoru cały dzień”.
3. Potem powiedz, czego oczekujesz albo czego potrzebujesz w takiej sytuacji (pamiętaj, że osoba, która cały czas zajmuje się dzieckiem może być zmęczona i czuć się niesprawiedliwie potrakt-

wana, często potrzebuje w tym wsparcia). „Chciałbym abyś się spróbowała dowiedzieć dlaczego unika szkoły”.

Umiejętność dobrego komunikowania się z innymi jest bardzo ważna z perspektywy naszego życia i życia naszych bliskich - pomagają nam na drodze do budowania relacji, unikania konfliktów, a także zwiększania skuteczności wychowania. Przedstawione powyżej zasady mogą przynieść poprawę jakości życia. Bądźmy więc uważni i otwarci na partnerów komunikacji - w ten sposób zwiększymy swoje szanse na to, że odwdzięczą się nam tym samym.

* wzór rysunku

Bibliografia

- Gucwa-Porębska K. „Aktywizacja społeczno-zawodowa osadzonych jako istota oddziaływań probacyjnych w środowisku wolnościowym” Zeszyty Pracy Socjalnej, 2017, Tom 22, numer 4, s. 311-322
- Gucwa-Porębska K. „Pomoc postpenitencjarna dla osób 60+ w środowisku wolnościowym. Przykłady oddziaływań”. Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2018
- Machel M., „Więzenie jako instytucja karna i resocjalizacyjna”, Wydawnictwo ARCHE, Gdańsk 2003, s. 298
- Musidłowski R., „Znaczenie aktywności własnej skazanych w przygotowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego [w:]Pomoc postpenitencjarna w kontekście strategii działań resocjalizacyjnych” red. Skafiriak B., Wydawnictwo Impuls, Kraków 2007
- Zientarska A., Milewska M; „Wybrane zagadnienia statystyczne - marzec 2018 r.”; Biuro Informacji i Statystyki Służby Więziennej

Wykaz aktów prawnych

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 kwietnia 2004r., w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych, (Dz.U. z 2004 Nr 27 poz. 242)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości (Dz.U. z 2017r., poz. 1760)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 maja 2017 r. w sprawie Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywiąziennych Zakładów Pracy (Dz. U z 2017, poz. 1069)
- Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. (Dz.U. z 2012 poz.734),
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U z 1997 Nr. 90 poz.557 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz.U z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U z 2015r., Nr 69, poz. 149 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym (tj. Dz.U. z 2003 Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (tj. Dz.U. z 2017, poz. 2151 z późn. zm.)

ROZDZIAŁ 7

INFORMACJE TELEADRESOWE WAŻNYCH INSTYTUCJI Z TERENU MAŁOPOLSKI

SĄDY OKRĘGOWE I REJONOWE

- Sąd Rejonowy dla Krakowa - Krowodrzy w Krakowie ul. Przy Rondzie 7, 31-547 Kraków (12) 619-50-86 12 619-57-70 sad@krakow-krowodrza.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy dla Krakowa - Śródmieścia w Krakowie ul. Przy Rondzie 7, 31-547 Kraków (12) 619 50 00 w2k@krakow-sr.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie ul. Przy Rondzie 7, 31 - 547 Kraków (12) 619 50 00 kontakt@krakow-podgorze.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy dla Krakowa - Nowej Huty w Krakowie ul. Przy Rondzie 7, 31-547 Kraków (12) 619 50 86, (12) 619 57 70 administracyjny@krakow.so.gov.pl nowahuta.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Chrzanowie al. Henryka 23 32-500 Chrzanów (32) 649 40 68 administracja@chrzanow.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy W Miechowie ul. Plac Kościuszki 3a, 32-200 Miechów (041) 382-50-20 administracja@miechow.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Myślenicach ul. Marszałka J. Piłsudskiego 7 32-400 Myślenice (12) 37-35-154 administracja@myslenice.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Olkuszu ul. Króla Kazimierza Wielkiego 45 32-300 Olkusz, (32) 626-11-55 administracja@olkusz.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Oświęcimiu 32-600 Oświęcim ul. Rynek Główny 14, (12) 286 32 83 oa@oswiecim.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Wadowicach 34-100 Wadowice, ul. Żwirki i Wigury 9 (12) 286 32 83 administracja@wadowice.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Suchej Beskidzkiej ul. Mickiewicza 11, 34-200 Sucha Beskidzka, (33) 874-24-40 oa_suchabeskidzka@suchab.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Wieliczce ul. Janińska 25, 32-020 Wieliczka (12) 347 30 10 administracja@wieliczka.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Bochni ul. Kościuszki 4, 32-700 Bochnia (14) 615-21-00 administracja@bochnia.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Brzesku ul. Kościuszki 20, 32-800 Brzesko (14) 664-61-00 administracja@brzesko.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Dąbrowie Tarnowskiej ul. Jakuba Bojki 2, 33-200 Dąbrowa Tarnowska (14) 64 44 100 administracja@dabrowatar.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Gorlicach Ul. Biecka 5, 38-300 Gorlice (18) 355-11-18 kierownikadministracyjny@gorlice.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Limanowej ul. Józefa Marka 19, 34-600 Limanowa (18) 33 00 500 boi@limanowa.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Nowym Sączu ul. dr Juliana Smolika 1, 33-300 Nowy Sącz (018) 44 85 200, (018) 53 17 395 sekretariatprezesa@nowysacz.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Nowym Targu ul. Ludzmińska 29 34-400 Nowy Targ (18) 261 26 86, (18) 261 26 56 sekretariatprezesa@nowytarg.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Tarnowie ul. Dąbrowskiego 27, 33-100 Tarnów (14) 688-74-00 srtarnow@tarnow.sr.gov.pl
- Sąd Rejonowy w Zakopanem ul. Gimnazjalna 13, 34-500 Zakopane (18) 20-24-601 srzakopane@zakopane.sr.gov.pl

- Sąd Okręgowy w Krakowie ul. Przy Rondzie 7, 31-547 Kraków (12) 619-50-00 i 86 informacja@krakow.so.gov.pl
- Sąd Okręgowy w Nowym Sączu ul. Pijarska 3, 33-300 Nowy Sącz (18) 443-89-00 sekretariatprezesa@nowysacz.sr.gov.pl
- Sąd Okręgowy w Tarnowie ul. Dąbrowskiego 27, 33-100 Tarnów (14) 688-74-00 sad_okregowy@tarnow.so.gov.pl

POWIATOWE URZĘDY PRACY

- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Andrychowie Andrychów 34-120 Starowiejska 22 a (33) 875 26 22
- Powiatowy Urząd Pracy w Bochni Bochnia 32-700, Wojska Polskiego 3 (14) 6111052
- Powiatowy Urząd Pracy w Brzesku Brzesko 32-800, Piłsudskiego 19 (14) 6630522, (14) 6863644
- Powiatowy Urząd Pracy w Chrzanowie Chrzanów 32-500, Oświęcimska 9 (0-32) 6232201
- Powiatowy Urząd Pracy w Dąbrowie Tarnowskiej Dąbrowa Tarnowska 33-200, ul. Józefa Piłsudskiego 33 (14) 6422478
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Dobczycach Dobczyce 32-410 Rynek 21 (12) 2711004
- Powiatowy Urząd Pracy w Gorlicach Gorlice 38-300, Michalusa 18 (18) 3535520 lub 3536307

- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Kętach Kęty 32-650 Żwirki i Wigury 27a (33) 845 06 07
- Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie Kraków 30-107, Plac na Stawach 1 (12) 4229892
- Grodzki Urząd Pracy w Krakowie Kraków 31-752 ul. Wąwozowa 34 (012) 685-50-60, (012) 643-15-61,
- Powiatowy Urząd Pracy w Krakowie- Urząd Pracy Powiatu Krakowskiego Kraków 30- 037, Al. Słowackiego 20 (12) 634 42 66 w. 584 , (12) 623 74 80
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Krynicy 33-380 Krynica-Zdrój, Źródłana 1 (018) 4712890
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Krzeszowicach Krzeszowice ul. Kościuszki 3, 32-065 (12) 282-20-50
- Powiatowy Urząd Pracy w Limanowej Limanowa 34-600 ul.J.Marka 9 (18) 3373894, (018) 3375850
- Powiatowy Urząd Pracy w Miechowie Miechów 32-200, Sienkiewicza 25 (41) 3832501, (41) 3832501
- Powiatowy Urząd Pracy w Myślenicach Myślenice 32-400, Drogowców 2 (12) 2723743, (12) 2723743
- Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Sączu Nowy Sącz P-34 33-306 8, ul.Węgierska 146 (18) 442 91 10, (18) 442 94 54
- Filia Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Nowym Sączu Nowy Sącz 33-300 Węgierska 146 (18) 4429110, (18) 4429490

- Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Targu Nowy Targ 34-400, Szpitalna 14 (18) 2665691, (18) 2649388
- Powiatowy Urząd Pracy w Olkuszu Olkusz 32-300, Olewińska 16 (32) 7546156 (32) 7546156
- Powiatowy Urząd Pracy w Oświęcimiu Oświęcim 32-602, Wyspiańskiego 10 (33) 8424907, 8444144
- Powiatowy Urząd Pracy w Proszowicach Proszowice 32-100, Krakowska 11 (12) 3861080
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Skawinie Skawina ul. Ogrody 17, 32-050 (12) 276-16-93
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Słomnikach Słomniki 32-090 ul. Kościuszki 64 (12) 388 23 98
- Powiatowy Urząd Pracy w Suchoej Beskidzkiej Sucha Beskidzka 34-200, Mickiewicza 31 (33) 8742512
- Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie Tarnów 33-100 Plac Bema 3 (014) 68 82 300
- Filia Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Tarnowie Tarnów 33-100 Al. Solidarności 5-9 (14) 6269940
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Tuchowie Tuchów 33-170 Jana III Sobieskiego 23 (14) 6526346
- Powiatowy Urząd Pracy w Wadowicach Wadowice 34-100, Mickiewicza 27 (33) 8737100
- Powiatowy Urząd Pracy w Wieliczce Wieliczka 32-020, Legionów 3 (12) 278-14-28, 278-14-49

- Powiatowy Urząd Pracy w Zakopanem Zakopane 34-500, ks. Stolarczyka 14 (18) 2015061
- Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Żabnie Żabno 33-240 Rynek 17 (14) 6456943

POWIATOWE CENTRA POMOCY RODZINIE

- PCPR w Bochni 32-700 Bochnia, ul. Windakiewicza 9 (14) 611-97-40 pcprbochnia@wp.pl
- PCPR w Brzesku 32-800 Brzesko, ul. Piastowska 2B (14) 663-00-31 pcprbrzesko@op.pl
- PCPR w Chrzanowie 32-500 Chrzanów, ul. Topolowa 16 (32) 624-11-30 pcpr@powiat-chrzanowski.pl
- PCPR w Dąbrowie Tarnowskiej 33-200 Dąbrowa Tarnowska, ul. Berka Joselewicza 5 (14) 642-44-15 pcprdt@interia.pl
- PCPR w Gorlicach 38-300 Gorlice, ul. Słoneczna 7 (18) 352-53-80 sekretariat@pcpr.gorlice.pl
- PCPR w Krakowie (ziemski) 30-037 Kraków, al. Słowackiego 20 (12) 210?09?76 pcpr@powiat.krakow.pl
- PCPR w Limanowie 34-600 Limanowa, ul. Józefa Marka 9 (18) 337-58-26 pcpr@powiat.limanowski.pl
- PCPR w Miechowie 32-200 Miechów, ul. Sienkiewicza 18 (41) 38-340-84 www.pcpr.miechow.pl
- PCPR w Myślenicach 32-400 Myślenice Kazimierza Wielkiego 5 (12) 274-98-10 pcpr@myslenicki.pl

- PCPR w Nowym Sączu
33-300 Nowy Sącz,
ul. Kilińskiego 72 A
(18) 443-82-51
www.pcp-r.ns.pl
- PCPR w Nowym Targu
34-400 Nowy Targ,
ul. Szaflarska 39
(18) 26-66-023
pcpr@nowotarski.pl
- PCPR w Olkuszu
32-300 Olkusz,
ul. Piłsudskiego 21
(32) 641-32-92
pcprolkusz@wp.pl
- PCPR w Oświęcimiu
32-600 Oświęcim, ul. Bema 4
(033) 842-23-29
pcpr@powiat.oswiecim.pl
- PCPR w Suchej Beskidzkiej
34-200 Sucha Beskidzka,
ul. Kościelna 5 b
(33) 874 40 31
info@pcpr.suchabeskidzka.pl
- PCPR w Tarnowie
33-100 Tarnów, ul. Szujskiego 66
(014) 621 56 83
pcpr.tarnow@wp.pl
- PCPR w Wadowicach
34-100 Wadowice, ul.
Mickiewicza 15
(33) 870-90-00
pcpr-wadowice@pcpr-wadowice.
pl
- PCPR w Wieliczce
32-020 Wieliczka,
ul. Daniłowicza 12
(12) 288-02-20
pcpr@powiatwielicki.pl
- PCPR w Zakopanem
34-500 Zakopane,
ul. Chramcówki 15
(18) 20-00-462
pcpr.zakopane@gmail.com
- OPS Andrychów
ul. Batorego 5,
34-120 Andrychów
(33) 875-33-00
ops@um.andrychow.pl
- OPS Babice
ul. Krakowska 56, 32-551 Babice
(32) 613 40 50
ops@babice.pl
- GOPS Biały Dunajec
Ul. Jana Pawła II 312,
34-425 Biały Dunajec
(18) 207-95-12
gops@bialydunajec.com.pl
- MGOPS Biecz
ul. Binarowska 5, 38-340 Biecz
(13) 44-700-41
mgopsbiecz@poczta.onet.pl
- GOPS Biskupice
Trąbki 340, 32-020 Wieliczka
(12) 250-65-11
gops.biskupice@poczta.onet.pl
- OPS Bobowa
Ul. Rynek 21, 38-350 Bobowa
(18) 351-44-56
gops@bobowa.pl
- MOPS Bochnia
ul. Kolejowa 14, 32-700 Bochnia
(14) 615-39-10
mops@mopsbochnia.pl
- GOPS Bochnia
ul. Kazimierza Wielkiego 26,
32-700 Bochnia
(14) 611-67-76
gopsbochnia@poczta.onet.pl
- GOPS Bolesław
ul. Główna 46, 32-329 Bolesław
(32) 64-24-034
gops@gminaboleslaw.pl
- GOPS Bolesław
Bolesław 68, 33-220 Bolesław
(14) 641-50-18
gopsboleslaw_kdabrowy@vp.pl
- GOPS Borzęcin
Borzęcin 563a, 32-825 Borzęcin
(14) 684-60-75
gopsborzeczcin@poczta.onet.pl
- MOPS Brzesko
ul. Adama Mickiewicza 21,
31-800 Brzesko
(14) 663-15-83
mops@brzesko.pl
- OPS Brzeszcze
ul. Mickiewicza 6,
32-620 Brzeszcze
(32) 737-32-13
ops@brzeszcze.pl
- GOPS Brzeźnica
ul. Krakowska 111,
34-114 Brzeźnica
(33) 879-20-29
mopsbrzeznicapro.onet.pl
- GOPS Budzów
Budzów 225, 34-211 Budzów
(33) 876-77-54
gops_budzow@poczta.onet.pl
- GOPS Bukowina Tatrzańska
ul. Długa 144
34-430 Bukowina Tatrzańska
(18) 207-71-10
ops_bukowinatrzanska@wp.pl
- MOPS Bukowno
ul. Wojska Polskiego 3,
32-332 Bukowno
(32) 642-12-30
mops_bukowno@poczta.onet.pl
- GOPS Bystra-Sidzina
Bystra-Sidzina 467,
34-235 Bystra-Sidzina
(18) 268-12-20
bystra-sidzina.gops@pro.onet.pl
- GOPS Charsznica
32-250 Charsznica,
ul. Kolejowa 20
(41) 383-60-03
urząd@charsznica.pl
- MOPS Chełmek
ul. Staicha 1, 32-660 Chełmek
(33) 846-13-39
mops@chemek.pl
- GOPS Chełmiec
ul. Marcinkowicka 6,
33-395 Chełmiec
(18) 440-46-27
gops@chemek.pl
- OPS Chrzanów
ul. Oświęcimska 9,
32-500 Chrzanów
(32) 623 37 98
sekretariat@ops.chrzanow.pl
- GOPS Ciężkowice
ul. Tysiąclecia 19,
33-190 Ciężkowice
(14) 628-58-39
gops@ciezkowice.pl
- GOPS Czarny Dunajec
ul. Józefa Piłsudskiego 2,
34-470 Czarny Dunajec
(18) 261-35-40
ops_czarnydzunajec@pro.onet.pl
- MOPS Czchów
ul. Szkolna 1, 32-860 Czchów
(14) 663-65-65
mops@czchow.pl
- GOPS Czernichów
ul. Gminna 1, 32-070 Czernichów
(12) 270-21-57
gops@czernichow.pl
- GOPS Czorsztyn - Maniowy
ul. Gorczańska 3, 34-436
Maniowy
(18) 275-08-83
ops.czorsztyn@pro.onet.pl
- MGOPS Dąbrowa Tarnowska
ul. Kościuszki 15A,
33-200 Dąbrowa Tarnowska
(14) 657 83 83
sekretariat@mopsiwr.pl
- GOPS Dębno
ul. Wola Dębińska 240,
32-852 Dębno
(14) 665-87-49
gops@gminadębno.pl
- MGOPS Dobczyce
ul. Rynek 26, 32-410 Dobczyce
(12) 372-17-14
mgops@dobczyce.pl
- GOPS Dobra
Dobra 38, 34-642 Dobra
(18) 333-00-60
ops@gminadobra.pl
- GOPS Drwinia
Drwinia 57, Drwinia 32-709
(12) 281-76-02
gops@drwinia.pl
- GOPS Gdów
ul. Myślenicka 145, 32-420 Gdów
(12) 251-48-32
gops@gdow.pl
- GOPS Gnojnik
Gnojnik 363, 32-864 Gnojnik
(14) 68 69 720
gops@gnojnik.pl
- GOPS Gołcza
Gołcza 80, 32-075 Gołcza
(12) 38 86 411
gops_golcza@pro.onet.pl
- GOPS Gorlice
ul. Łukasiewicza 6, 38-300
Gorlice
(18) 353 75 74
gops.gorlice@post.pl
- MOPS Gorlice
ul. Reymonta 1, 38-300 Gorlice
(18) 3520510
mops@mops.gorlice.pl
- GOPS Gręboszów
Gręboszów 137, 33-260
Gręboszów
(14) 641 60 27
gops_greboszow@op.pl
- GOPS Gromnik
ul. Krynicka 3, 33-180 Gromnik
(14) 651-42-30
gopsromnik@gmail.com
- OPS Gródek nad Dunajcem
Gródek nad Dunajcem 170,
33-318 Gródek nad Dunajcem
(18) 440 10 96
grodek.ops@pro.onet.pl
- GOPS Grybów
ul. Jakubowskiego 33,
33-330 Grybów
(18) 448-42-46
gopsgrzyb@poczta.onet.pl
- OPS Grybów
ul. Ogrodowa 4, 33-330 Grybów
(18) 445 21 62
ops.grybow@onet.eu
- GOPS Igołomia-Wawrzeńczyce
Wawrzeńczyce 57,
32 - 125 Wawrzeńczyce
(12) 2874-003
gops_igwa@wp.pl
- GOPS Iwanowice
Iwanowice Włociańskie 99,
32-095 Iwanowice
(12) 388 40 03
gops@iwanowice.pl
- GOPS Iwkowa
32-861 Iwkowa
(14) 68 44 010
gops@iwkowa.pl
- OPS Jabłonka
ul. 3 Maja 1, 34 - 480 Jabłonka
(18) 26 111 67
ops@jablonka.pl
- GOPS Jerzmanowice
ul. Rajska 22, 32-048
Jerzmanowice
(12) 38 95 071
gops@jerzmanowice-przeginia.pl
- GOPS Jodłownik
pl. III Rzeczypospolitej 198,
34-620 Jodłownik
(18) 332-12-51
gops@jodownik.iap.pl
- GOPS Jordanów
ul. Bł.Ks.P.Dańkowskiego, 10,
34-240 Jordanów
(18) 26 75 369
gops@gmina-jordanow.pl
- MOPS Jordanów
ul. 3 Maja 2, 34-240 Jordanów
(18) 26 75 573
mops.jordanow@pro.onet.pl
- MGOPS Kalwaria Zebrzydowska
Al. Jana Pawła II 7,
34-130 Kalwaria Zebrzydowska
(33) 876 51 66
biuro@mgopskalwariaz.com.pl
- GOPS Kamienica
Kamienica 420, 34-608
Kamienica
(18) 332-30-67
gopskamienica@op.pl
- OPS Kamionka Wielka
Kamionka Wielka 253,
33-334 Kamionka Wielka
(18) 449-07-63
osrodek@kamionkaw.naszops.pl
- GOPS Kęty
ul. Zwirki i Wigury 8, 32-650 Kęty
(33) 845 28 70
poczta@gops.kety.pl
- OPS Klucze
ul. Zawierciańska 12,
32-310 KLUCZE
(32) 642 84 67
ops@gmina-klucze.pl
- GOPS Kląj
Kląj 652, 32-015 Kląj
(12) 284-15-66
gops@klaj.pl
- GOPS Kocmyrzów-Luborzycza
Luborzycza 97, 32-010 Luborzycza
(12) 387 11 71
opskoc@poczta.onet.pl
- GOPS Koniusza
Koniusza 55, 32-104 Koniusza
(12) 386-90-32
gops@koniusza.pl
- OPS Korzenna
Korzenna 325, 33-322 Korzenna
(18) 440 66 26
opskorzenna@sacz.com.pl

OSRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ

- MOPS Alwernia
ul. Gęsikowskiego 7,
32-566 Alwernia
(12) 283-30-31
alwerops@alwernia.pl

- GOPS Koszyce
ul. Elżbiety Łokietkówny 14,
32-130 Koszyce
(41) 351 40 48
gops.koszyce@op.pl
- GOPS Kościelisko
ul. Nędzy-Kubińca 140,
34-511 Kościelisko
(18) 207 02 00
gops@koscielisko.com.pl
- GOPS Kozłów
Kozłów 60, 32-241 Kozłów
(41) 384-10-33
gops@kozlow.pl
- GOPS Krościenko nad Dunajcem
Rynek 35,
34-450 Krościenko n/Dunajcem
(18) 262-30-09
gops@kroscienko-nad-dunajcem.pl
- OPS Krynica-Zdrój
ul. Kraszewskiego 7, 33-380
Krynica-Zdrój
(18) 471 53 68
sekretariat@opskrynica.pl
- GOPS Krzeszowice
ul. Kościuszki 43, 32-065
Krzeszowice
(12) 258 30 80
sekretariat@gopskrzeszowice.pl
- GOPS Książ Wielki
ul. Warszawska 17,
32-210 Książ Wielki
(41) 38 13 383
ops.kszazwielki@pro.onet.pl
- GOPS Lanckorona
ul. 3 Maja 11, 34-143 Lanckorona
(33) 876 36 99
gops.lan@op.pl
- GOPS Laskowa
Laskowa 643, 34-602 Laskowa
(18) 333 30 25
gops_laskowa@poczta.onet.pl
- OPS Libiąż
ul. 9 Maja 2, 32-590 Libiąż
(32) 627 74 66
ops@libiaz.pl
- MOPS Limanowa
ul. Kilińskiego 11,
34-600 Limanowa
(18) 337 43 11
mopsl-wa@pro.onet.pl
- GOPS Limanowa
ul. Matki Boskiej Bolesnej 18 B,
34-600 Limanowa
(18) 337 36 57
gops_lwa@ns.onet.pl
- GOPS Lipinki
38-305 Lipinki
(13) 44 77 892
gopslipinki@interia.pl
- GOPS Lipnica Murowana
Lipnica Dolna 25,
32-724 Lipnica Murowana
(14) 68 52 330
gops@lipnicamurowana.pl
- GOPS Lipnica Wielka
34-483 Lipnica Wielka
(18) 26 349 90
ops@lipnicawielka.pl
- GOPS Lisia Góra
ul. 1 Maja 7, 33-140 Lisia Góra
(14) 678 45 68
lisiagora_gops@op.pl
- GOPS Liszki
Liszki 1, 32-060 Liszki
(12) 256- 33-08
gops@liszki.pl
- OPS Lubień
Lubień 50, 32-433 Lubień
(18) 268 21 23
ops@lubien.pl
- OPS Łabowa
Łabowa 37, 33-336 Łabowa
(18) 471 12 85
ops@labowa.iap.pl
- GOPS Łapanów
Łapanów 34, 32-740 Łapanów
(14) 685 39 04
gops@lapanow.pl
- OPS Łapsze Niżne
ul. Jana Pawła II 18,
34-442 Łapsze Niżne
(18) 262 89 16
ops@lapszenizne.pl
- OPS Łącko
Łącko 445, 33-390 Łącko
(18) 44-46-082
ops@lacko.pl
- OPS Łososina Dolna
Łososina Dolna 300,
33-314 Łososina Dolna
(18) 444-80-02
ops@lososina.pl
- GOPS Łukowica
Łukowica 286,
34-606 Łukowica
(18) 333 50 66
opsluko@pro.onet.pl
- GOPS Łużna
Łużna 607, 38-322 Łużna
(18) 354-30-10
gops@luzna.pl
- MGOPS Maków Podhalański
ul. Kościuszki 1, 34-220 Maków
Podhalański,
(33) 877 15 54
mops.makow@pro.onet.pl
- GOPS Mędrzechów
Mędrzechów 434,
33-221 Mędrzechów
(14) 643 71 95
medrzechow@zgwpr.org.pl
- GOPS Michałowice
Plac Józefa Piłsudskiego 1,
32-091 Michałowice
(12) 388 87 70
gops@michalowice.malopolska.pl
- GOPS Miechów
Szpitalna 1, 32-200 Miechów
(41) 382 11 60
gops@gops.miechow.pl
- GOPS Mogilany
ul. Rynek 2, 32-031 Mogilany
(12) 270 14 86
gops.mogilany@pro.onet.pl
- GOPS Moszczenica
ul. Główna 23
97-310 Moszczenica
(18) 35 41 240
spsopsmoszczenica@poczta.onet.pl
- GOPS Mszana Dolna
ul. Spadochroniarzy 6
34-730 Mszana Dolna
(18) 33 10 541
gops@mszana.pl
- MOPS Mszana Dolna
ul. Starowiejska 2,
34-730 Mszana Dolna
(18) 33 19 971
mops@mops.mszana-dolna.pl
- GOPS Mucharz
Mucharz 226, 34-106 Mucharz
(33) 876 16 12
gops@mucharz.pl
- MGOPS Muszyna
ul. Piłsudskiego 119,
33-370 Muszyna
(18) 534 94 18
ops_muszyna@op.pl
- MGOPS Myślenice
ul. Słowackiego 82,
32-400 Myślenice
(12) 274 33 21
sekretariat@opsmyślenice.pl
- GOPS Nawojowa
ul. Ogrodowa 2, 33-335
Nawojowa
(18) 445 79 14
gops@nawojowa.pl
- GOPS Niedźwiedź
Niedźwiedź 233,
34-735 Niedźwiedź
(18) 33 12 776
gopsnied@pro.onet.pl
- MGOPS Niepołomice
ul. Bocheńska 26, 32-005
Niepołomice
(12)284-87-25
mgops@niepolomice.com
- GOPS Nowe Brzesko
ul. Krakowska 44,
32-120 Nowe Brzesko
(12) 385 26 55
kierownik.mgops@nowe-brzesko.pl
- OPS Nowy Targ
ul. Kościuszki 8,
34-400 Nowy Targ
(18) 266 25 93
ops@nowytarg.pl
- GOPS Nowy Targ
ul. Bulwarowa 9,
34-400 Nowy Targ
(18) 26 141 00
gops@ugnowytarg.pl
- MOPS Nowy Wiśnicz
Rynek 16,
32-720 Nowy Wiśnicz
(14) 68 509 42
biuro@mops-wisnicz.pl
- GOPS Ochotnica Dolna
os. Dłubacze 160, 34-452
Ochotnica Dolna
(18) 262 46 01
gopsochotnica@pro.onet.pl
- GOPS Olesno
Długa 18, 33-210 Olesno
(14) 641-10-82gops.olesno@poczta.internetdsl.pl
- OPS Olkusz
Al. 1000-lecia 15C,
32-300 Olkusz
(32) 641-32-12
opsolkusz@poczta.onet.pl
- GOPS Osiek
ul. Główna 125,
32-608 Osiek
(33) 84 58 203
gops@osiek.pl
- MOPS Oświęcim
ul. Jana III Sobieskiego 15 B,
32-600 Oświęcim
(33)847 90 01
mops.biuro@oswiecim.biz
- GOPS Oświęcim z s. w Grojcu
Grojec, ul. Beskidzka 100,
32-600 Oświęcim
(33) 846 64 21
gops@oswiecim.gminaoswiecim.pl
- GOPS Pałecznicza
ul. Św. Jakuba 11,
32-109 Pałecznicza
(41) 38-48-234
perkowska.i@palecznicza.pl
- GOPS Pćim
Pćim 536, 32-432 Pćim
(12) 274 91 02
gops.pcim@pro.onet.pl gops.pcim@pro.onet.pl
- OPS Piwniczna-Zdrój
ul. Bolesława Chrobrego 2
33-350 Piwniczna-Zdrój
(18) 44 64 128
ops.piwniczna@pro.onet.pl
- GOPS Pleśna
Pleśna 240, 33-171 Pleśna
(14) 679 81 70
gmina@plesna.pl
- OPS Podegrodzie
Podegrodzie 248,
33-386 Podegrodzie
(18) 448 49 68
ops_podegrodzie@pro.onet.pl
- GOPS Polanka Wielka
ul. Długa 61,
32-607 Polanka Wielka
(33) 848 80 19
gopsopol@iap.pl
- OPS Poronin
ul. Piłsudskiego 15,
34-520 Poronin
(18) 207 40 05
ops.poronin@pro.onet.pl
ops@poronin.pl
- MGOPS Proszowice
ul. 3 Maja 72,
32-100 Proszowice
(12) 386-22-12
MGOPS@PROSZOWICE.PL
- GOPS Przewodów
ul. Długa 6, 32-641 Przewodów
(33) 841 32 80
gops_przewodow@op.pl
- GOPS Raba Wyżna
Raba Wyżna 41,
34- 721 Raba Wyżna
(18) 50 652 55
gopsrw@ns.onet.pl
- OPS Rabka-Zdrój
Parkowa 2, 34-700 Rabka-Zdrój
(18) 26 79 868
ops.rabka@pro.onet.pl
- GOPS Raciechowice
Raciechowice 277, 32 - 415
Raciechowice
(12) 372-52-11
barbara.romanczyk@raciechowice.pl
- GOPS Raclawice
Raclawice 15,
32-222 Raclawice
(41) 384-40-16
gopsraclawice@wp.pl
- GOPS Radgoszcz
Pl. Św. Kazimierza 7-8
33-207 Radgoszcz
(14) 641 46 60
opieka@radgoszcz.pl
- MGOPS Radłów
Brzeska 9, 33-130 Radłów
(14) 678 20 03
ops.radlow@op.pl
- GOPS Radziemice
Radziemice 74, 32-107
Radziemice
(12) 385 62 44
m.piatek@radziemice.gmina.pl
- GOPS Ropa
Ropa 733, 38-312 Ropa
(18) 353-46-33
gopsropa@interia.pl
- GOPS Ryglisce
ul. Ks.J.Wyrwy 2,
33-160 Ryglisce
(14) 644 36 46
gopsryglisce@poczta.onet.pl
- GOPS Rytro
Rytro 265, 33-343 Rytro
(18) 448 64 64
gops@rytro.pl

- GOPS Rzeziennik Strzyżewski Rzeziennik Strzyżewski 400, 33-163 Rzeziennik Strzyżewski (14) 65 35 519 gopsrzeziennik@interia.pl
- GOPS Rzezawa ul. Długa 21, 32-765 Rzezawa (14) 68-58-555 gops_rzezawa@poczta.onet.pl
- GOPS Sękowa Sękowa 252, 38-307 Sękowa (18)35 18 010 gopssekowa@op.pl
- GOPS Siepraw ul. Kawęciny 28, 32- 447 Siepraw (12) 37 21 826 mignacok@siepraw.pl
- MGOPS Skąta ul. Szkolna 4, 32-043 Skąta (12) 389 14 37 mgopswskale@wp.pl
- MGOPS Skawina ul. Żwirki i Wigury 13, 32-050 Skawina (12) 276 21 37 mgops@skawina.net
- GOPS Skrzyszów Skrzyszów 642, 33-156 Skrzyszów (14) 688 70 17 gops@skrzyszow.pl
- GOPS Słaboszków Słaboszków 57 / 9, 32-218 Słaboszków (41) 384-71-16 gopsslaboszkow@poczta.onet.pl
- GOPS Słomniki ul. Tadeusza Kościuszki 64, 32-090 Słomniki (12) 388 12 72 gops@słomniki.pl
- GOPS Słopnice Słopnice 911, 34-615 Słopnice (18) 33-47-429 gops@słopnice.pl
- GOPS Spytkowice ul. Zamkowa 12, 34-116 Spytkowice (33) 879 17 15 gops.spytkowice@pro.onet.pl
- GOPS Spytkowice Spytkowice 26, 34-745 Spytkowice (18) 268-84-86 gops@spytkowice.pl
- OPS Stary Sącz ul. 11 Listopada 11, 33 - 340 Stary Sącz (18) 446 20 70 ops@starysacz.naszops.pl
- GOPS Stryszawa Stryszawa 18, 34-205 Stryszawa (33) 876-48-82 gops@stryszawa.pl
- GOPS Stryszów Stryszów 557, 34-146 Stryszów (33) 8797150 stryszow@poczta.onet.pl
- MOPS Sucha Beskidzka ul. Mickiewicza 19, 34-200 Sucha Beskidzka (33) 874 95 24 mopssucha@poczta.onet.pl
- OPS Sułkowice ul. Sportowa 45, 32-440 Sułkowice (12) 272-50-20 ops@sulkowice.pl
- GOPS Sułoszowa ul. Krakowska 139, 32-045 Sułoszowa (12) 389 60 28 gops_suloszowa@poczta.onet.pl
- GOPS Szaflary ul. Zakopiańska 18, 34-424 Szaflary (18) 26-123-29 gops@szaflary.pl
- MOPS Szczawnica ul. Szalaya 103, 34-460 Szczawnica (18) 262 10 66 mopsszczawnica@pro.onet.pl
- GOPS Szczucin ul. Wolności 3, 33-230 Szczucin (14) 644 31 23 szczucingops@gmail.com
- GOPS Szczurowa ul. Rynek 3, 32-820 Szczurowa (14) 671 31 20 gops@szczurowa.pl
- GOPS Szerzyny Szerzyny 521, 38-246 Szerzyny (14) 651-73-00 gops@szerzyny.pl
- GOPS Świątniki Górne ul. Krakowska 2, 32-040 Świątniki Górne (12) 270-42-26 gops@swiatniki-gorne.pl
- GOPS Tarnów ul. Krakowska 19, 33-100 Tarnów (14) 688 01 50 gops@gmina.tarnow.pl
- GOPS Tokarnia Tokarnia 380, 32-436 Tokarnia (12) 274 70 22 sekretariat@tokarnia.info.pl
- GOPS Tomice Wadowicka 49, 34-100 Tomice (33) 823 35 98 ops_tomice@poczta.onet.pl
- GOPS Trzciana Trzciana 248, 32-733 Trzciana (14) 613 60 02 sekretariat@gopstrzciana.pl
- OPS Trzebinia ul. Kościuszki 38, 32-540 Trzebinia (32) 612 15 10 ops@um.trzebinia.pl
- GOPS Trzyciąż Trzyciąż 99, 32 - 353 Trzyciąż (12) 389-40-01 gops.trzyciaz@interia.pl
- OPS Tuchów ul. Jana Pawła II 4, 33-170 Tuchów (14) 652 54 89 slowik.ops@op.pl
- GOPS Tymbark Tymbark 49, 34 - 650 Tymbark (18) 332 53 22 gops@gops.tymbark.pl
- OPS Uście Gorlickie Uście Gorlickie 77, 38-315- UŚCIE GORLICKIE (18) 351 64 91 ops@usciegorlickie.pl
- MOPS Wadowice ul. E. i K. Wojtyłów 4, 34-100 Wadowice (33) 82 343 39 mops@wadowice.pl
- MGOPS Wieliczka Sienkiewicza 26, 32-020 Wieliczka (12) 278-45-61 sekretariat@mgopswieliczka.pl
- GOPS Wielka Wieś Plac Wspólnoty 2, 32-085 Szyce (12) 419-11-01 gops@wielka-wies.pl
- GOPS Wieprz ul. Wadowicka 4, 34-122 Wieprz (33) 875 54 15 gopswieprz@poczta.onet.pl
- GOPS Wierzchosławice 33-122 Wierzchosławice 550 (14) 631-90-29 gops@wierzchoslawice.pl
- GOPS Wietrzychowice 33-270 Wietrzychowice 19 (14) 641 81 50 gops@wietrzychowice.pl
- GOPS Wiśniowa 32 - 412 Wiśniowa 441 (12) 2714-086, wew. 25,26 gops@ug-wisniowa.pl
- GOPS Wojnicz Krzywa 16, 32-830 Wojnicz (14) 666-40-30 gops@wojnicz.pl
- MOPS Wolbrom 32-340 Wolbrom, Skalska 20 (32) 644-10-75 mopsw@neostrada.pl
- GOPS Zabierzów ul. Cmentarna 2, 32-080 Zabierzów (12) 285-14-13 gops@zabierzow.org.pl
- GOPS Zakliczyn ul. Jacka Malczewskiego 15, 32-840 Zakliczyn (14) 66-64-275 gops@zakliczyn.pl
- MOPS Zakopane ul. Jagiellońska 7, 34-500 Zakopane (18) 20-147-33 sekretariat@mopszakopane.pl
- OPS Zator ul. Palimaki 2, 32-640 Zator (33) 8-412-217 ops@zatorops.pl
- GOPS Zawoja Zawoja 1580, 34-222 Zawoja (33) 877-50-49 gopszawoja@ug.pl
- GOPS Zembrzyce 34-210 Zembrzyce 541 (33) 8746 400 gmina@zembrzyce.pl
- GOPS Zielonki 32-087 Zielonki, ul. Galicyjska 17 (12) 627-33-00 sekretariat@gops-zielonki.pl
- OPS Żabno ul. Świętego Jana 3a, 33-240 Żabno (14) 645-65-60 ops@zabno.pl
- GOPS Żegocina Żegocina 316, 32-731 Żegocina (14) 648-45-28 gops@zegocina.pl
- MOPS Kraków ul. Józefińska 14, 30-529 Kraków (12) 616-54-27 do@mops.krakow.pl
- MOPS Nowy Sącz ul. Żywiecka 13, 33-300 Nowy Sącz (18) 444 36 23 mops@nowysacz.pl
- MOPS Tarnów al. Matki Bożej Fatimskiej 9, 33-100 Tarnów (14) 688-20-20 mops@mops.tarnow.pl
- Klub Integracji Społecznej 32-500 Chrzanów, ul. Oświęcimska 9 32 623 37 98 sekretariat@ops.chrzanow.pl
- Centrum Integracji Społecznej 38-340 Biecz ul. Kazimierza Wielkiego 31 13 446 48 69 vox_cordis@interia.pl
- Klub Integracji Społecznej 38-300 Gorlice, ul. Biecka 9B 18 351 00 86, kisgorlice@o2.pl
- Centrum Integracji Społecznej utworzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio ul Smoleńsk 4, 31-107 KRAKÓW 12 433 51 57 pomoc@dzielopomocy.pl
- Centrum Integracji Społecznej utworzone przez Galicyjską Fundację „Wsparcie Integracja, Rozwój” ul. Bronowicka 73, 30-091 Kraków 12 638 47 92 galicyjska.fundacja@wp.pl
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie - Klub Integracji Społecznej 31-961 Kraków, os. Górali 19 660-637-821 is@mops.krakow.pl
- Klub Integracji Społecznej Fundacji Sustinae 31-153 Kraków, ul. Szlak 65 883-34-02-33 kis@fundacjasustinae.org
- Centrum Integracji Społecznej w Jerzmanowicach 32-048 Przegonia, Jerzmanowice 30 12 389 52 47 cis@jerzmanowiceprzegonia.pl
- Klub Integracji Społecznej 32-087 Zielonki, ul. Krakowskie Przedmieście 112 12 627 33 00 sekretariat@gops-zielonki.pl
- Klub Integracji Społecznej 32-089 Biały Kościół, ul. Krakowska 172 12 419 04 40 gops@wielka-wies.pl

CENTRA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I KLUBY INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

- Klub Integracji Społecznej „Razem możemy więcej” przy MOPS w Bochni ul. Kolejowa 14, 32-700 Bochnia 14 615-39-31 kisbochnia@gmail.com
- Klub Integracji Społecznej „Jutro - już dziś” przy MOPS w Bochni 32-733 Trzciana, Trzciana 248 14 613 60 02 kis@gopstrzciana.pl
- Centrum Integracji Społecznej ul. Zakopiańska 23, 32-551 Babice 32 613-40-50 www.babice.pl
- Klub Integracji Społecznej przy OPS w Trzebini 32-540 Trzebinia, ul. 24 Stycznia 47 32 711 53 42 ops@um.trzebinia.pl
- Klub Integracji Społecznej przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Libiążu 32-590 Libiąż, ul. 9 Maja 2 32 627 78 25, kis.ops@libiaz.pl

- Klub Integracji Społecznej
32-065 Krzeszowice,
ul. Kościuszki 43
12 258 30 80
sekretariat@gopskrzeszowice.pl
- Klub Integracji Społecznej
w Miechowie
32-200 Miechów, ul. Szpitalna 1
41 38 21 160
pokl_gops_miechow@wp.pl
- Klub Integracji Społecznej
32-250 Charsznica, ul. Kolejowa
22
41 383 60 03
gops@charsznica.pl
- Klub Integracji Społecznej
„Aktywność popłaca”
32-222 Raclawice 155
41 384 40 16 wew. 41
stow.raclawice@wp.pl
- Klub Integracji Społecznej
32-440 Sułkowice,
ul. Sportowa 51
12 272 50 20 wew. 31
ops@sulkowice.pl
- Centrum Integracji Społecznej
przy Stowarzyszeniu na Rzecz
Wspierania Przedsiębiorczości
i Inicjatyw Lokalnych „STOPIL”
33-300 Nowy Sącz,
ul. Wyspiańskiego 22
18 547 53 03
stopil@poczta.onet.pl
- Klub Integracji Społecznej
„Aktywna przyszłość”
33-300 Nowy Sącz,
ul. Nawojowska 17a
18 444 36 24
mopsns@op.pl
- Klub Integracji Społecznej
33-300 Nowy Sącz,
ul. Ogrodowa 39
507-444-236
fundacja-cp@wp.pl
- Klub Integracji Społecznej
Fundacja Europa +
33-386 Podegrodzie, Brzezna 1
18 445 81 95
biuro@europaplus.pl
- Klub Integracji Społecznej,
Stowarzyszenie Lokalna Grupa
Działania „Brama Beskidu”
33-340 Stary Sącz, Mostki 86
18 547 66 80
biuro@bramabeskidu.pl
- Centrum Integracji Społecznej
przy Chrześcijańskim
Stowarzyszeniu Dobroczynnym
w Kluczach
32-310 Klucze,
ul. Bolesławska 23
32 647 10 15
chsd_klucze@interia.pl
- Centrum Integracji Społecznej
przy Stowarzyszeniu Rozwoju
Kultury i Sportu „Delfin”
32-300 OLKUSZ, ul. Żuradzka 3B,
ul. Szpitalna 5,
570-332-337
- Klub Integracji Społecznej
32-310 Klucze,
ul. Zawierciańska 12
32 642 84 67
ops@gmina-klucze.pl
- Klub Integracji Społecznej
32-329 Bolesław, ul. Główna 46
32 620 01 26
gops@gminaboleslaw.pl
- Centrum Integracji Społecznej
Fundacji Teatru Grodzkiego
ul. Sobieskiego 19,
32-650 Kęty
509-818-411
biuro@cis.bielsko.pl
- Klub Integracji Społecznej
32-650 Kęty, ul. Sobieskiego 41
33 845 25 51
kis@gops.kety.pl
- Klub Integracji Społecznej
32-620 Brzeszcze,
ul. Mickiewicza 2
32 737 19 19
kis@brzeszcze.pl
- Klub Integracji Społecznej
w Przeciszowie
32-641 Przeciszów, ul. Długa 6
33 841 32 80
gops_przeciszow@op.pl
- Klub Integracji Społecznej
32-100 Proszowice, ul. 3 Maja 72
12 386 22 12
mgops@proszowice.pl
- Klub Integracji Społecznej „Szansa
na aktywność”
32-100 Proszowice,
ul. Kopernika 13
517-847-661
kis.pcp.pro@interia.pl
- Klub Integracji Społecznej
34-200 Sucha Beskidzka,
ul. A. Mickiewicza 19
33 874 22 43
mops.efs@sucha-beskidzka.pl
- Tarnowskie Centrum Integracji
Społecznej Fundacji „Partnerstwo
Dla Przyszłości”
ul. Słowackiego 6,
33-100 TARNÓW
669-206-753
cis.tarnow@fpdp.pl
- Centrum Integracji Społecznej
Spółdzielni Socjalnej „Serwis”
ul. Krakowska 13/3, 33-100
TARNÓW
14 639 08 68
biuro@spoldzielniaserwis.pl
- Centrum Integracji Społecznej
-Centrum Edukacji i Wsparcia
REGGEST
ul. Hodowlana 5, 33-100 Tarnów
782-568-450
- Klub Integracji Społecznej-
Fundacja im. Hetmana Jana
Tarnowskiego
33-100 Tarnów,
ul. Krakowska 13/10
792-042-552
biuro@fundacjatarnowskiego.pl
- Centrum Integracji Społecznej
- Stowarzyszenie Pomocy
Bezrobotnym i ich Rodzinom
„NADZIEJA”
34-122 WIEPRZ 424
33 843 66 30
ciswieprz@interia.pl
- Klub Integracji Społecznej
w Andrychowie
34-120 Andrychów,
ul. Krakowska 72
33 876 42 92
kis@opsandrychow.pl
- Klub Integracji Społecznej
w Kalwarii Zebrzydowskiej
34-130 Kalwaria Zebrzydowska,
al. Jana Pawła II 7
33 87 65 166

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Wydawca:
Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej w Krakowie
ul. Piastowska 32,
30-070 Kraków
www.rops.krakow.pl